

Γνώση και άγνοια των νέων Ελλήνων σχετικά με τον κομμουνισμό

Σωτήρης Γεωργανάς,
Αναπληρωτής καθηγητής οικονομικών
στο City, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου,
Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου
του ΚΕΦΙΜ – Μάρκος Δραγούμης

Νοέμβριος 2020

Γνώση και άγνοια των νέων Ελλήνων σχετικά με τον κομμουνισμό

Σωτήρης Γεωργανάς, Αναπληρωτής καθηγητής οικονομικών στο City, Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του ΚΕΦίΜ – Μάρκος Δραγούμης
Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών – Μάρκος Δραγούμης

Δεύτερη Έκδοση

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Σελιδοποίηση: DPS Design

Εικόνα εξωφύλλου: Freepik.com

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών – Μάρκος Δραγούμης (ΚΕΦίΜ) είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Το έργο του ΚΕΦίΜ περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη. Όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Μάθετε περισσότερα στο www.kefim.org.

Πίνακας Περιεχομένων

Ταυτότητα Έρευνας.....	4
Κύρια ευρήματα	5
Εισαγωγή	6
Η έρευνα.....	7
Δημογραφικά στοιχεία και σύνοψη του δείγματος	8
Ενότητα Α: Το Τείχος του Βερολίνου	10
Ενότητα Β: Που υπήρξε κομμουνισμός και γιατί;.....	13
Ενότητα Γ: Τα αποτελέσματα του κομμουνισμού σε Ρωσία και Γερμανία	16
Ενότητα Δ: Ελλείψεις στα κομμουνιστικά καθεστώτα	19
Ενότητα Ε: Σύγκριση Ελλάδας και Βουλγαρίας	21
Ενότητα ΣΤ: Οικονομική Ανάπτυξη	24
Ερωτήσεις επιβεβαίωσης	27
Βασικά Συμπεράσματα.....	27
Πίστη στον κομμουνισμό: Ιδεοληψία ή άγνοια;.....	27
Άγνοια & Πολιτικές πεποιθήσεις.....	27
Άγνοια και κλάδος σπουδών	28
Άγνοια και Επίπεδο εκπαίδευσης.....	28
Ηλικία και άγνοια.....	29
Επίλογος	29
Παράρτημα.....	30

Ταυτότητα Έρευνας

Φορέας: Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών – Μάρκος Δραγούμης.

Τύπος: Ποσοτική έρευνα.

Μέθοδος: Διαδικτυακή έρευνα με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου.

Πληθυσμός: Γενικός πληθυσμός μεταξύ 18 και 40.

Δείγμα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά δείγματος: Το σχεδιασθέν μέγεθος του δείγματος ανέρχεται σε 1.000 άτομα και το πραγματοποιηθέν σε 250 άτομα. Η έρευνα διενεργήθηκε σε 2 μέρη:

Πρώτο μέρος: 500 τυχαία επιλεγμένα άτομα από την βάση δεδομένων, με μόνο κριτήριο να έχουν ξεκινήσει σπουδές μετά το 2005. Τελική συμμετοχή 130 άτομα.

Δεύτερο Μέρος: 500 τυχαία επιλεγμένα άτομα, με το κριτήριο να μην έχουν συμμετάσχει στο πρώτο κύμα¹. Τελική Συμμετοχή 120 άτομα.

Δειγματοληψία: Το ερωτηματολόγιο διαδόθηκε ηλεκτρονικά σε τυχαία επιλεγμένα νέα άτομα από τα την βάση δεδομένων raignia.net. Επελέγη δείγμα με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας. Η εγγραφή στην βάση δεδομένων είναι ανοιχτή σε οποιονδήποτε. Το κίνητρο για συμμετοχή είναι χρηματικό, περίπου 8 ευρώ κατά μέσο όρο για κάθε ώρα συμμετοχής σε έρευνα, δηλαδή σημαντικά πάνω από το ωρομίσθιο ανειδίκευτης εργασίας στην Ελλάδα, με ελάχιστη πληρωμή τα 2 ευρώ. Οι συμμετέχοντες είχαν περίπου 40 ώρες να συμμετάσχουν από την αρχή του κάθε μέρους, με πληρωμή 2,5 ευρώ ο καθένας.

Χρόνος διεξαγωγής: 4/10 – 8/12/2018

Ερευνητής: Σωτήρης Γεωργανάς, αν. καθηγητής οικονομικών στο City University London.

1 Για να εξασφαλίσουμε ότι δεν συμμετέχει κανείς δύο φορές, στέλνουμε στους υποψήφιους συμμετέχοντες έναν μοναδικό κωδικό που μπορούν να χρησιμοποιήσουν μόνο μια φορά για να συμμετέχουν στην έρευνα.

Κύρια ευρήματα

- ▶ 2 στους 3 νέους Έλληνες δεν γνωρίζουν ότι το Τείχος του Βερολίνου χτίστηκε το 1961.
- ▶ 1 στους 4 δεν γνωρίζει ότι οικονομικό σύστημα της Ρωσίας τα πρώτα 20 χρόνια μετά τον Β' ΠΠ ήταν κομμουνιστικό. Σχεδόν το 1 στους 2 δεν γνωρίζει ότι η Τσεχοσλοβακία και η Πολωνία ήταν επίσης κομμουνιστικές χώρες.
- ▶ 1 στους 4 θεωρεί λανθασμένα ότι και η Αργεντινή υπήρξε κομμουνιστική, με το ίδιο λάθος να κάνουν 10% των ερωτηθέντων ακόμα και στην περίπτωση της Ιαπωνίας.
- ▶ Ούτε 2,4% των ερωτηθέντων μπορούν να διανοηθούν ότι η αναμονή για ένα ευτελέστατο ανατολικογερμανικό αυτοκίνητο Τραμπάντ ξεπερνούσε την δεκαετία.
- ▶ Ένα ογκώδες 40% των νέων Ελλήνων φαίνεται να πιστεύουν ότι η σοβιετική Ελλάδα θα ήταν περίπου ίδια με την σημερινή, ή ίσως και πλουσιότερη αν είχε ενταχθεί στην ρωσική σφαίρα επιρροής μετά τον Β' ΠΠ.
- ▶ Μόλις 16% καταλαβαίνουν ότι αιτία για την αύξηση των μισθών στην Ελλάδα από το 1900 έως το 2000 είναι η άνοδος της παραγωγικότητας, ενώ η συντριπτική πλειονότητα (66%) θεωρεί ότι όλα είναι θέμα δανεικών.
- ▶ Υπάρχει μια σαφής τάση για περισσότερα λάθη στις απαντήσεις των ερωτηθέντων από τις τεχνικές επιστήμες, ενώ κοιτώντας το τελευταίο απολυτήριο / πτυχίο του ατόμου, η τάση είναι απολύτως ξεκάθαρη, για λιγότερα λάθη όσο υψηλότερο το επίπεδο.
- ▶ Οι σημερινοί νέοι δείχνουν να έχουν ισχυρότερη άγνοια από τους μεγαλύτερους για τα θέματα που αφορούν τα πρώην κομμουνιστικά καθεστώτα, τουλάχιστον όσον αφορά τις ηλικίες 18 έως 40 περίπου.

Εισαγωγή

Υπάρχει ένα παλιό ρωσικό ανέκδοτο. Στην παλιά καλή Σοβιετική Ένωση, ένας πολίτης είναι κατασκηνωμένος περίπου μια βδομάδα στην ουρά για να αγοράσει ένα αυτοκίνητο. Καταφέρνει τελικά να φτάσει στον υπάλληλο, να βάλει το όνομα του στην λίστα και να δώσει τα χρήματα. Ο υπάλληλος ανακοινώνει με βαρύ ύφος και μεγάλη επισημότητα «εντάξει, σε ακριβώς δύο χρόνια, ελάτε να παραλάβετε το Μοσκβά σας. Θα είναι Τρίτη». «Τρίτη, ε;» ρωτάει ο πολίτης, «πρωί ή βράδυ όμως;» «Τι σημασία έχει σύντροφε;» «Ξέρετε, έχω τον υδραυλικό να έρθει το πρωί». Οι κακουχίες του κομμουνισμού, ενός συστήματος που έριξε στην φτώχεια εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπων για δεκαετίες, μόνο με μεγάλες δόσεις χιούμορ μπορούσαν να ξεπεραστούν. Είναι όμως ιστορίες και ανέκδοτα που θα ήταν σε μεγάλο βαθμό ακατανόητα σε πολλούς Έλληνες νέους. Σε ολόκληρη την διδακτική ύλη του ελληνικού Γυμνασίου και Λυκείου οι μέρες μετά το 1940 αναφέρονται σε ελάχιστες σελίδες, και συχνά οι μαθητές δεν προλαβαίνουν καν να τις διδαχτούν. Ο κομμουνισμός ή αν θέλετε κεντρικός σχεδιασμός, ως οικονομικό σύστημα, δεν αναφέρεται καθόλου.

Τα αποτελέσματα του αποτυχημένου σοβιετικού συστήματος είναι όλο και πιο δυσδιάκριτα στα μάτια νέων που δεν γνωρίζουν πια ούτε καν η Βουλγαρία είχε κομμουνισμό ή όχι. Σε μια δημοκρατία, τέτοια άγνοια είναι επικίνδυνη. Αν δεν διδασκόμαστε από τα λάθη των γειτόνων μας (και σε κάποιο βαθμό και της ίδιας της χώρας μας, που έζησε ιδιαίτερη κρατική ανάμιξη στην παραγωγική διαδικασία) κινδυνεύουμε να τα επαναλάβουμε ατόφια.

Η έρευνα

Ετοιμάσαμε ένα ερωτηματολόγιο με σκοπό να μετρήσουμε τις γνώσεις των νέων Ελλήνων σχετικά με τον κομμουνισμό και πώς αυτό συσχετίζεται με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις. Το ερωτηματολόγιο διαδόθηκε ηλεκτρονικά σε τυχαία επιλεγμένα νέα άτομα από τα την βάση δεδομένων raignia.net. Η εγγραφή στην βάση δεδομένων είναι ανοιχτή σε οποιονδήποτε. Το κίνητρο για συμμετοχή είναι χρηματικό, περίπου 8 ευρώ κατά μέσο όρο για κάθε ώρα συμμετοχής σε έρευνα, δηλαδή σημαντικά πάνω από το ωρομίσθιο ανειδίκευτης εργασίας στην Ελλάδα, με ελάχιστη πληρωμή τα 2 ευρώ. Η ύπαρξη της ιστοσελίδας έχει διαδοθεί σε πολλές σχολές ΑΕΙ και ΤΕΙ στην Αθήνα, αλλά και άλλες πόλεις, όπως επίσης και σε ιστοσελίδες εύρεσης εργασίας.

Προφανώς, το δείγμα δεν είναι εντελώς αντιπροσωπευτικό του γενικού ελληνικού πληθυσμού: οι νέοι σχετικά υψηλής μόρφωσης υπερεκπροσωπούνται, που είναι ακριβώς τα άτομα που θέλουμε να συμμετέχουν σε αυτό το ερωτηματολόγιο. Η έρευνα έγινε σε δύο κύματα. Στο πρώτο κύμα καλέσαμε 500 τυχαία επιλεγμένα άτομα από την βάση δεδομένων, με μόνο κριτήριο να έχουν ξεκινήσει σπουδές μετά το 2005. Στο δεύτερο κύμα καλέσαμε ακόμα περίπου 500 τυχαία επιλεγμένα άτομα, με το κριτήριο να μην έχουν συμμετάσχει στο πρώτο κύμα². Οι συμμετέχοντες είχαν περίπου 40 ώρες να συμμετάσχουν από την αρχή του κάθε κύματος, και τελικά συμμετείχαν 130 και 120 άτομα αντίστοιχα, με πληρωμή 2,5 ευρώ ο καθένας.

Αρχικά τους ρωτήσαμε διάφορες ερωτήσεις για να ελεγχθούν οι γνώσεις τους για τα πρώην κομμουνιστικά καθεστώτα. Στην συνέχεια ακολούθησαν ερωτήσεις ερμηνείας των δεδομένων, ενώ τους είχαν δοθεί τα σωστά. Η ιδέα είναι να ξεχωρίσουμε την έλλειψη δεδομένων από την αδυναμία ορθής επεξεργασίας/ερμηνείας τους.

2 Για να εξασφαλίσουμε ότι δεν συμμετέχει κανείς δύο φορές, στέλνουμε στους υποψήφιους συμμετέχοντες έναν μοναδικό κωδικό που μπορούν να χρησιμοποιήσουν μόνο μια φορά για να συμμετέχουν στην έρευνα.

Δημογραφικά στοιχεία και σύνοψη του δείγματος

Στο Γράφημα 1 αναγράφονται βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Υπάρχουν πολλοί φοιτητές / πτυχιούχοι, αλλά και αρκετά νέα άτομα που δεν εργάζονται, που συμβαδίζει με τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας των νέων που αναφέρει η ΕΛΣΤΑΤ.

Γράφημα 1: Βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

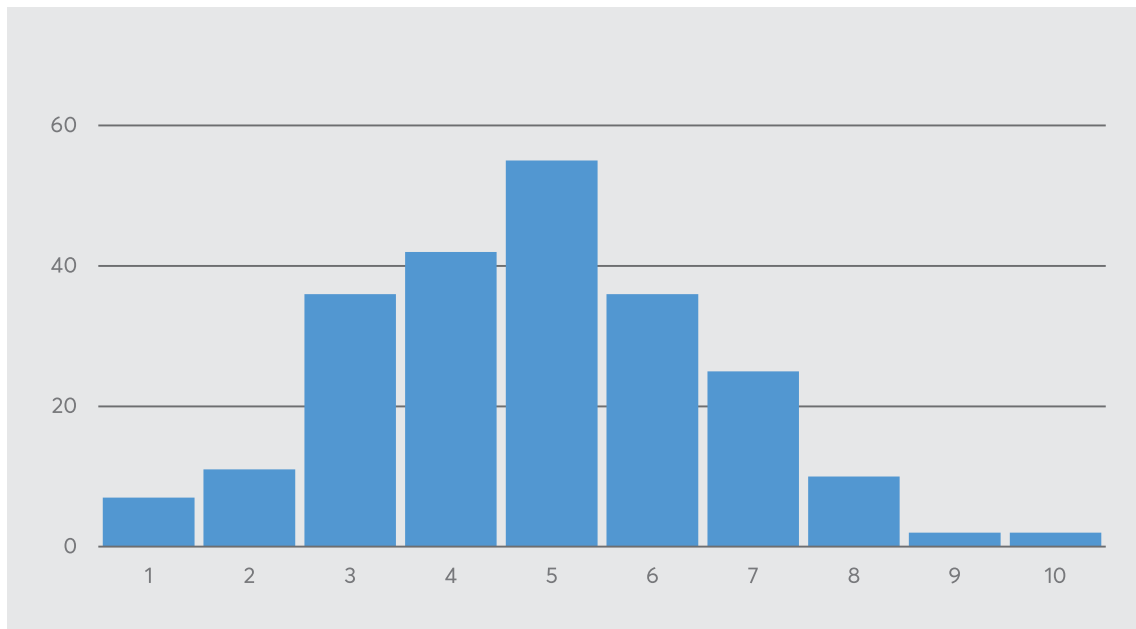
Ηλικία		Μορφωτικό Επίπεδο	
18-25	56%	Λύκειο	26%
26-30	18%	ΤΕΙ	6%
31-36	12%	ΑΕΙ	43%
36-40	8%	Μεταπτυχιακός τίτλος	24%
>40	6%	Διδακτορικό	1%

Φύλο		Σημερινή Απασχόληση	
Άνδρες	47%	Σπουδάζω	51%
Γυναίκες	53%	Άνεργος/η	12%
		Εργάζομαι	30%
		Άλλο	7%

Κλάδος Σπουδών		Τόπος Γέννησης	
Φιλοσοφία, Νομική, Ψυχολογία, Ιατρική Κοινωνιολογία	17%	Αθήνα	56%
Οικονομικά, Διοίκηση	14%	Νότια Ελλάδα	8%
Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία	30%	Βόρεια Ελλάδα	10%
Πολυτεχνείο	12%	Κεντρική Ελλάδα και Νησιά Ιονίου	12%
Άλλο	23%	Νησιά Αιγαίου	6%

Στο Γράφημα 2 παρουσιάζεται η πολιτική τοποθέτηση των συμμετεχόντων. Υπάρχει μεγαλύτερο βάρος στα αριστερά του κέντρου (42%) από ότι στα δεξιά (33%), όπως είναι συνηθισμένο για άτομα τέτοιας ηλικίας και μόρφωσης.

Γράφημα 2: Τοποθέτηση συμμετεχόντων στον άξονα του πολιτικού φάσματος

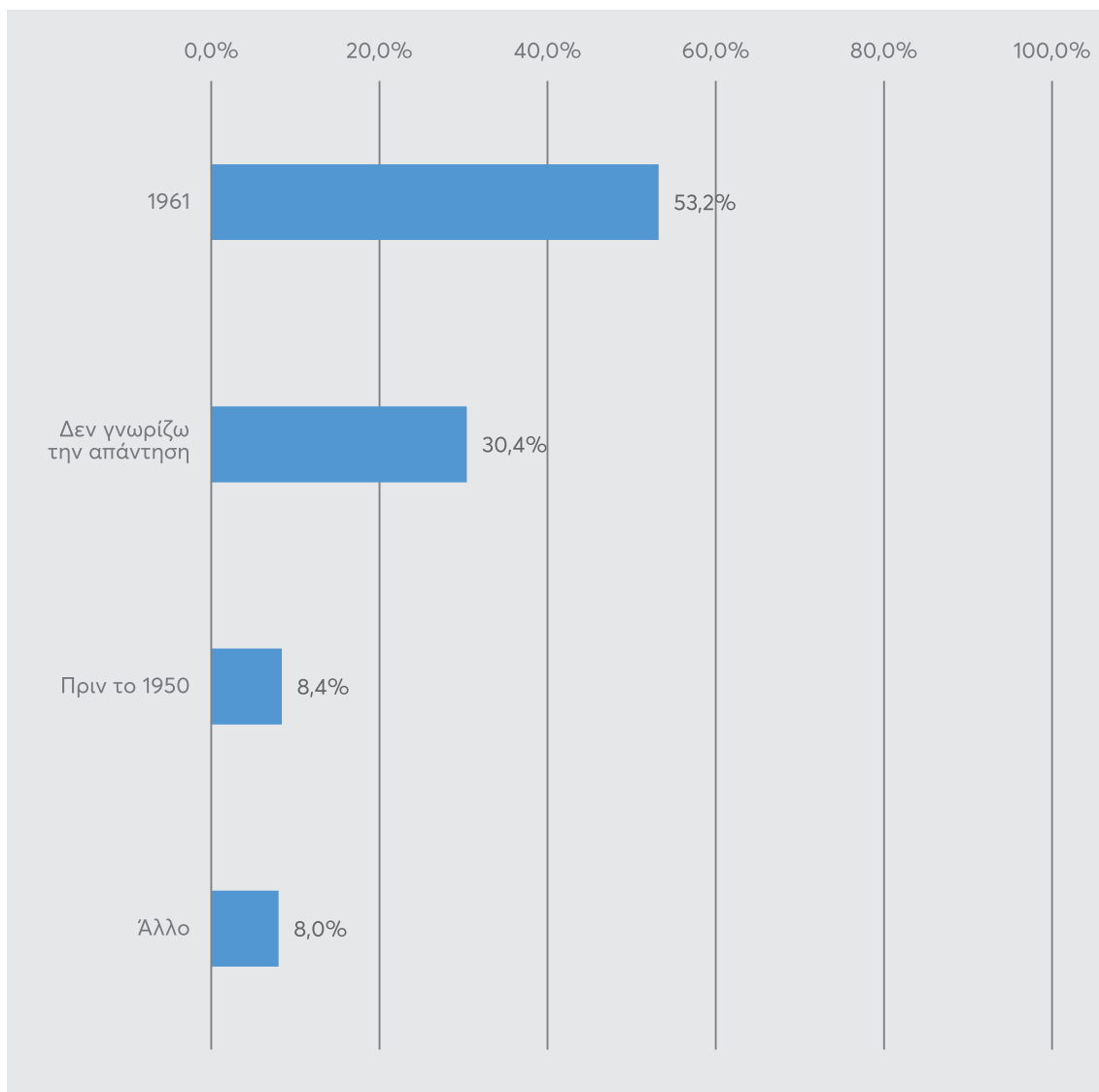

1=αριστερά

10=δεξιά

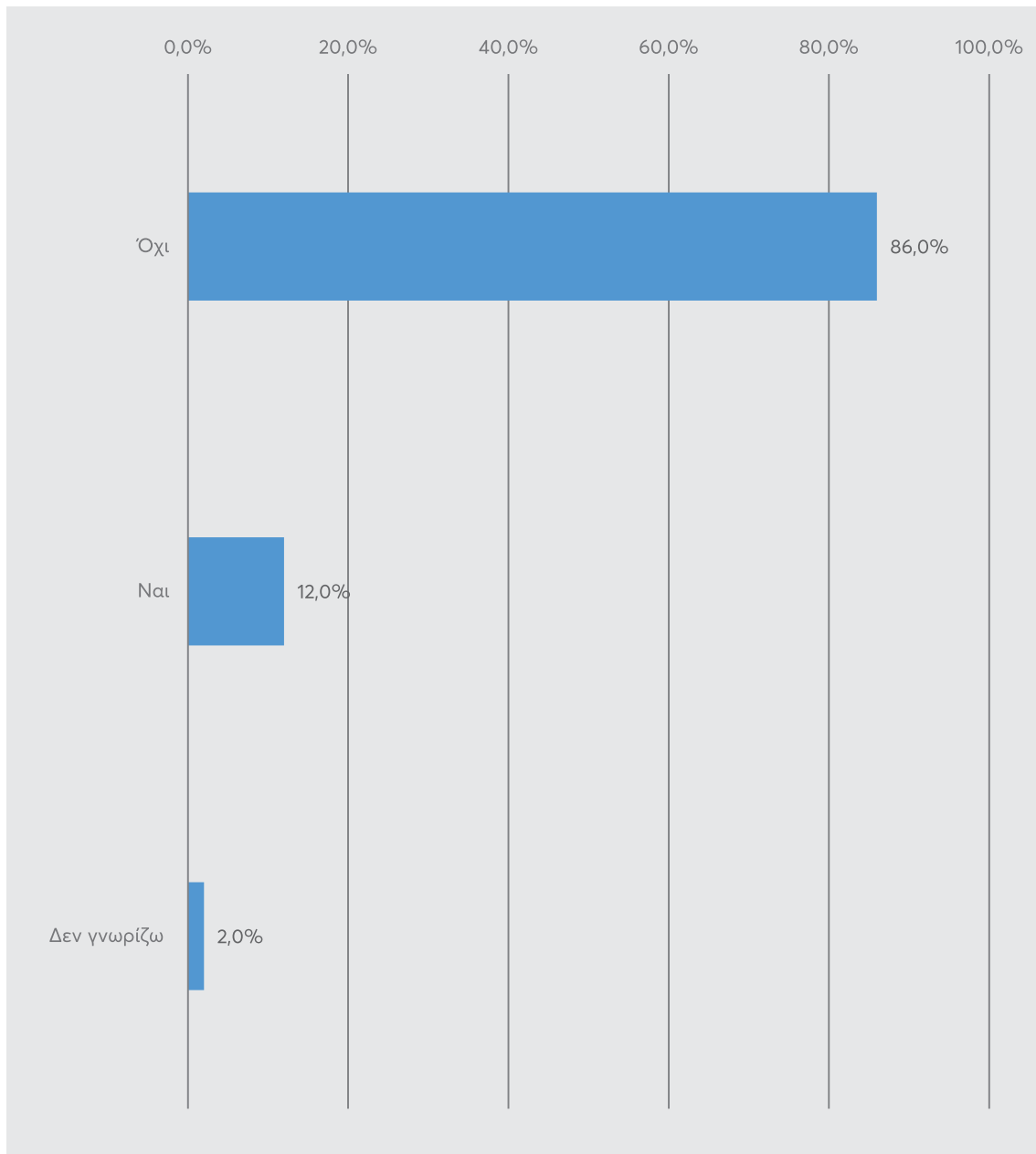
Ενότητα Α: Το Τείχος του Βερολίνου

Πότε χτίστηκε το Τείχος του Βερολίνου;

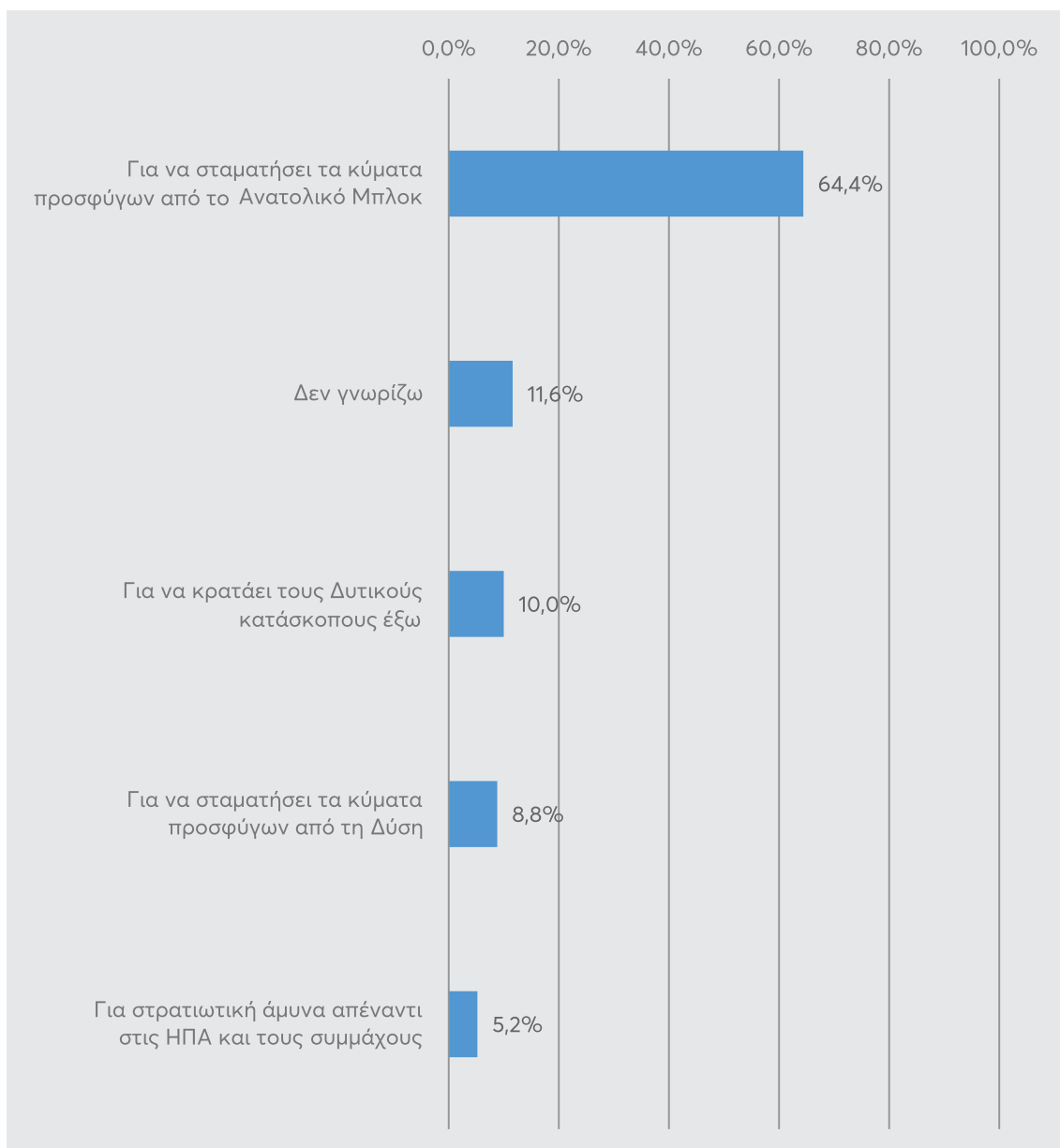
Περίπου 53% απαντούν σωστά: 1961. Από τους υπόλοιπους, κάπου 8% θεωρούν ότι χτίστηκε πριν το 1950. Περίπου 30% δεν δίνουν απάντηση.

Υπάρχει ακόμα το Τείχος του Βερολίνου;

Αν υπάρχει ακόμα το Τείχος του Βερολίνου, 86% απαντούν Όχι, 12% απαντούν Ναι και ένα 2% δεν γνωρίζει.

Γιατί χτίστηκε το Τείχος του Βερολίνου;

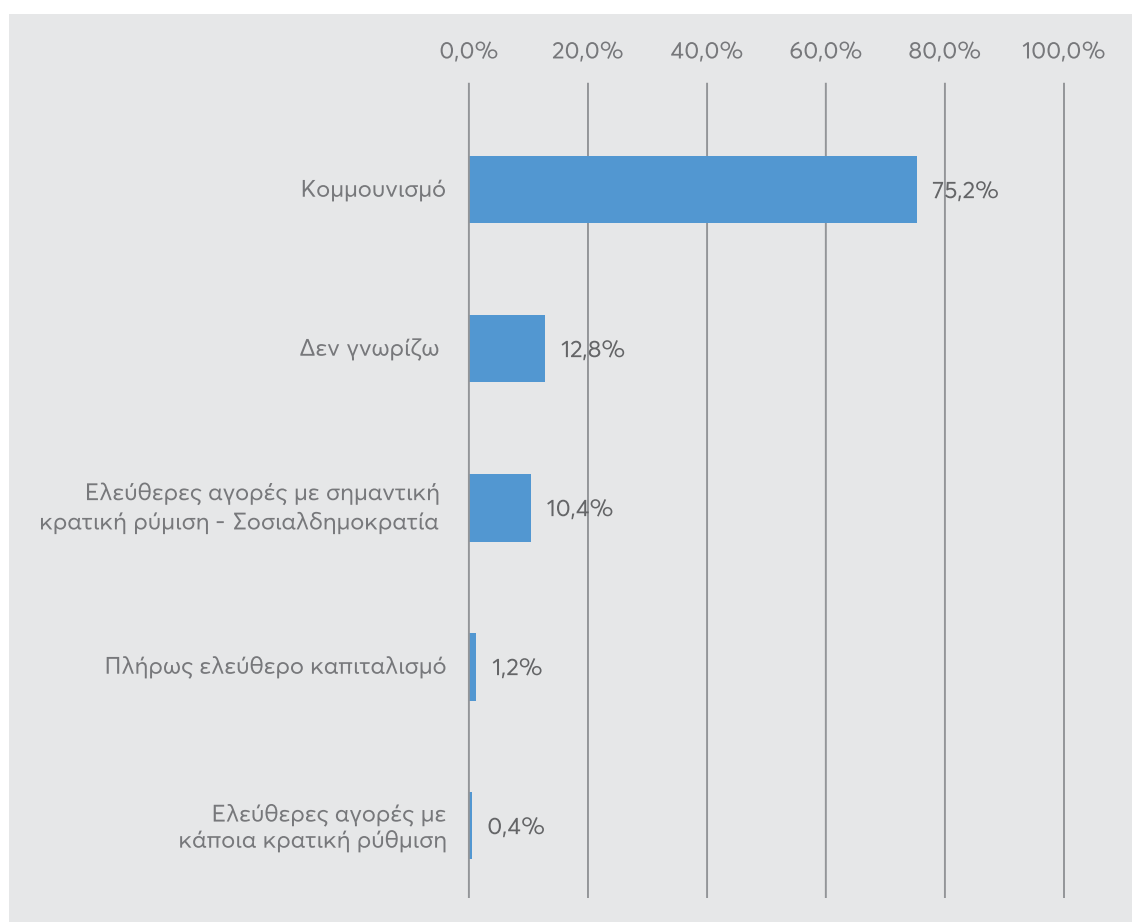
Περίπου 1 στα 3 δίνει την σωστή απάντηση, το Τείχος χτίστηκε για να σταματήσει τα εκατομμύρια Ανατολικογερμανών που διέφευγαν στην Δύση. Μόλις 20% εκτιμούν αριθμό προσφύγων κοντά στο πραγματικό μέγεθος (3,3 εκατομμύρια άτομα) ή μεγαλύτερο.

Μάλιστα, σημαντικό ποσοστό, 24%, ακολουθεί την φιλοσοβιετική προπαγάνδα, ότι το τείχος δημιουργήθηκε είτε για στρατιωτική άμυνα, είτε για να εμποδίζει τους δυτικούς κατασκόπους, είτε ακόμα και για να σταματήσει δυτικούς πρόσφυγες!

Ενότητα Β: Που υπήρξε κομμουνισμός και γιατί;

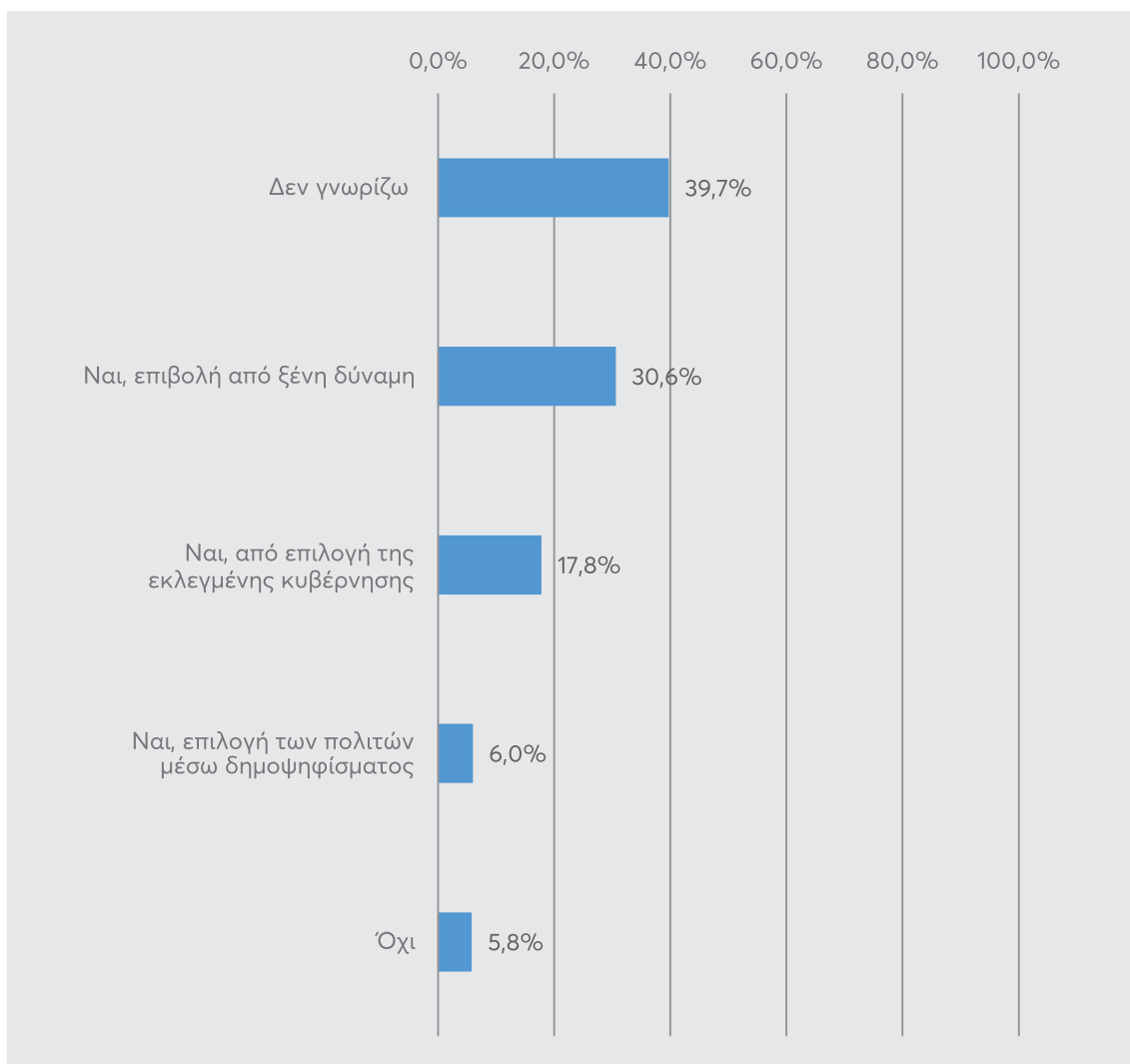
Η επόμενη σειρά ερωτήσεων αφορά τον κομμουνισμό ως οικονομικό σύστημα, αλλά και κατά πόσο οι ερωτώμενοι γνωρίζουν ποιες χώρες είχαν αυτό το σύστημα. Αν δεν ξέρουν ποιες είναι οι χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, είναι δυσκολότερο να διακρίνουν ακριβώς τις επιπτώσεις του κομμουνισμού σε μια χώρα (π.χ. φαίνεται διαδεδομένη η θεωρία ότι χώρες σαν την Βουλγαρία είναι σχετικά φτωχές από την φύση τους, όχι επειδή έζησαν κομμουνισμό).

Τι οικονομικό σύστημα είχε η Ρωσία τα πρώτα 20 χρόνια μετά τον Β' ΠΠ;

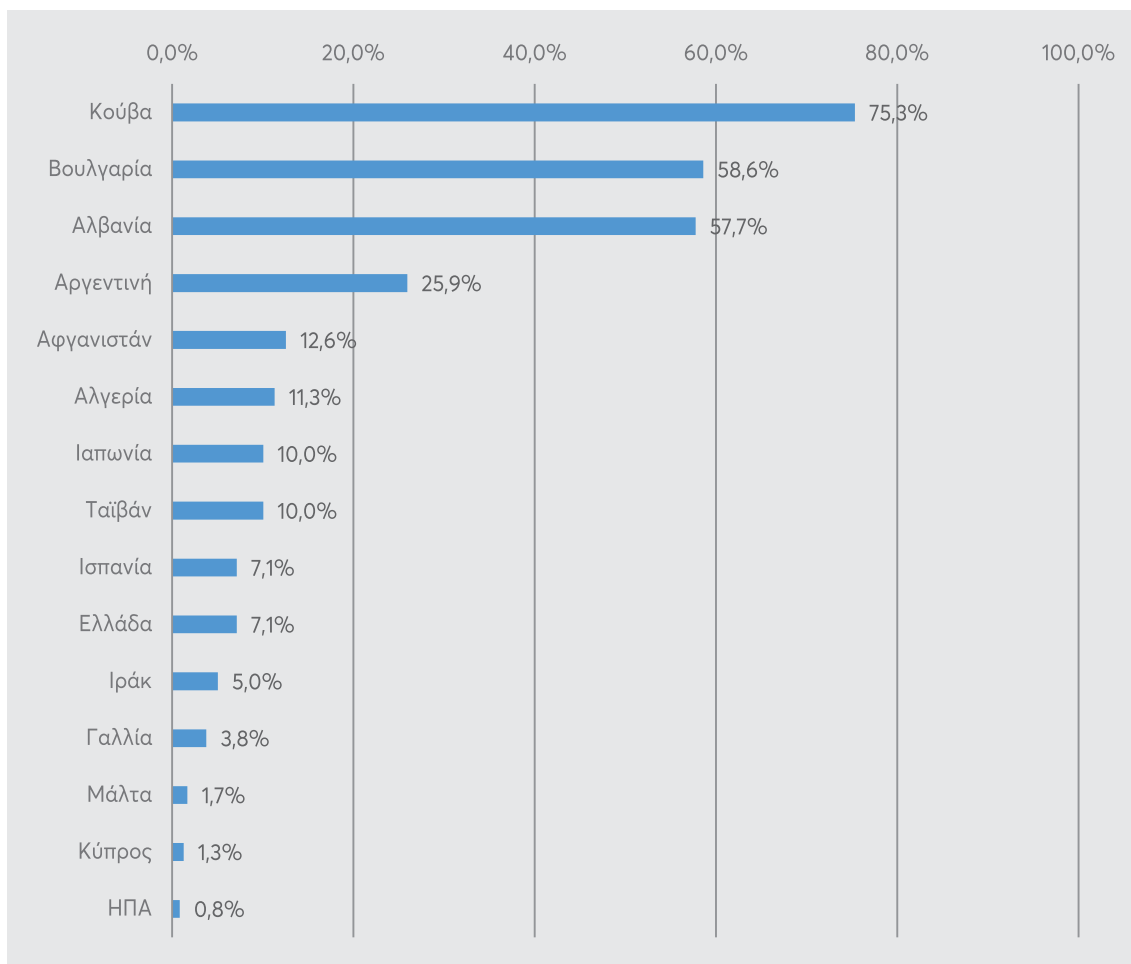
Περίπου 1 στους 4 δεν γνωρίζει ότι η Σοβιετική Ρωσία είχε κομμουνισμό. Για την Πολωνία, από την οποία δεχθήκαμε πολλούς μετανάστες μετά την πτώση του τείχους, το ίδιο ποσοστό ανεβαίνει στο 50%. Προχωρώντας βαθύτερα, οι νέοι δεν φαίνεται να γνωρίζουν ότι στις ζώνες επιρροής της Ρωσίας οι πολίτες προσπάθησαν να αντισταθούν, αλλά κάθε εξέγερση πνίγηκε από τον Κόκκινο Στρατό.

Ήταν η Τσεχοσλοβακία Κομμουνιστική μέχρι το 1970;

Λιγότερο από 1 στα 3 άτομα φαίνεται να γνωρίζει για την άνοιξη της Πράγας, ενώ σχεδόν 40% δεν ξέρουν ότι η Τσεχοσλοβακία ήταν κομμουνιστική το 1970. Σε μια τελευταία ερώτηση ρωτήσαμε ποιες χώρες από μια συγκεκριμένη λίστα υπήρξαν κομμουνιστικές μετά τον Β ΠΠ. Η λίστα δεν εξαντλούσε προφανώς όλες τις χώρες του ανατολικού μπλοκ ή της Δύσης, αλλά περιείχε χώρες από κάθε ήπειρο.

Ποιες χώρες από τη λίστα υπήρξαν κομμουνιστικές μετά τον Β' ΠΠ.

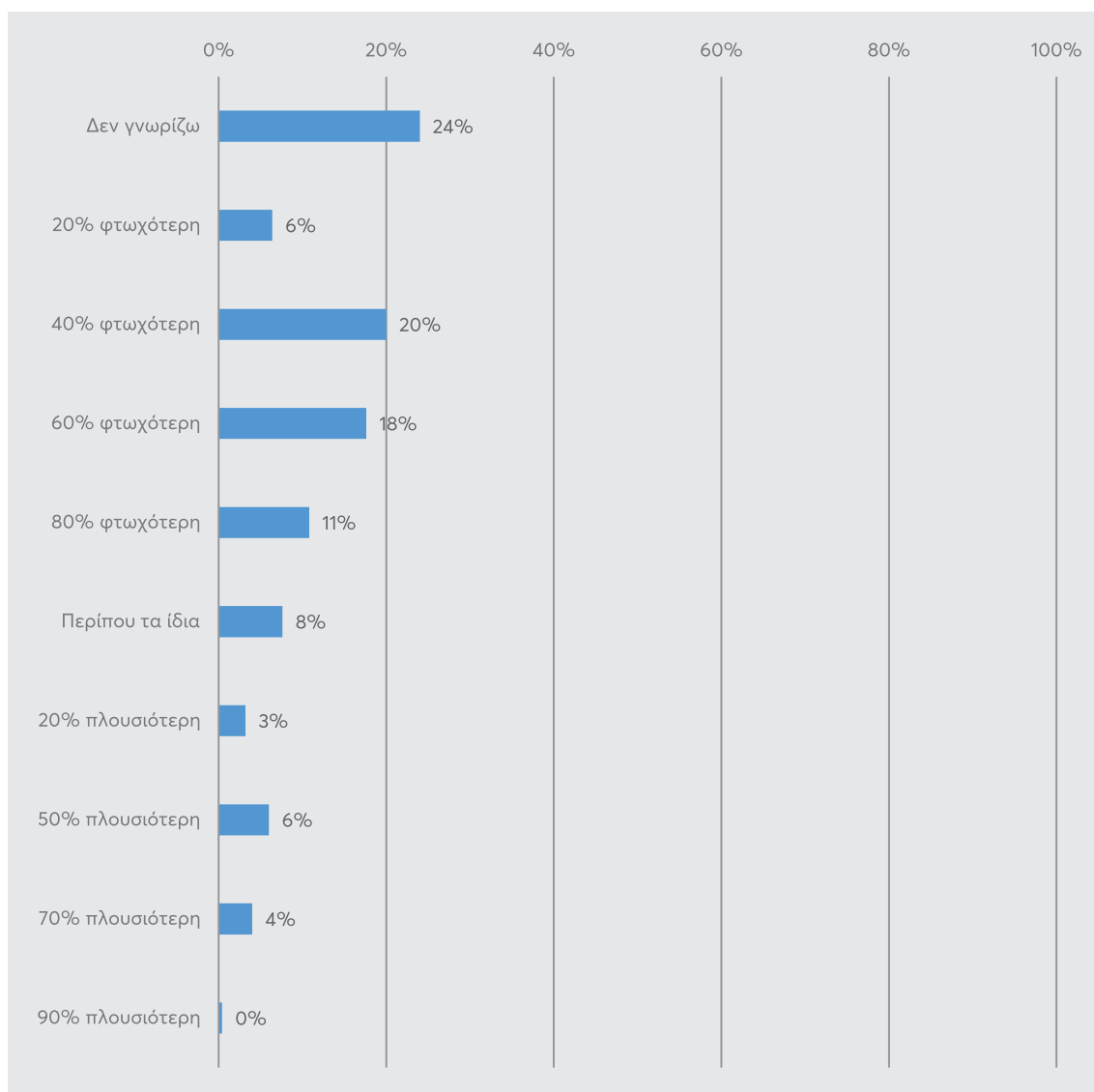

Η Κούβα είναι η χώρα που οι περισσότεροι αναγνωρίζουν σωστά ως κομμουνιστική με 75%, πάνω από τις γειτονικές μας Αλβανία (57,7%) και Βουλγαρία (58,6%). Από την άλλη σχεδόν 26% θεωρεί λανθασμένα ότι και η Αργεντινή υπήρξε κομμουνιστική, με το ίδιο λάθος να κάνουν 10% των ερωτηθέντων ακόμα και στην περίπτωση της Ιαπωνίας. Δύο άτομα έδωσαν λανθασμένη απάντηση ακόμα και για τις ΗΠΑ και Κύπρο.

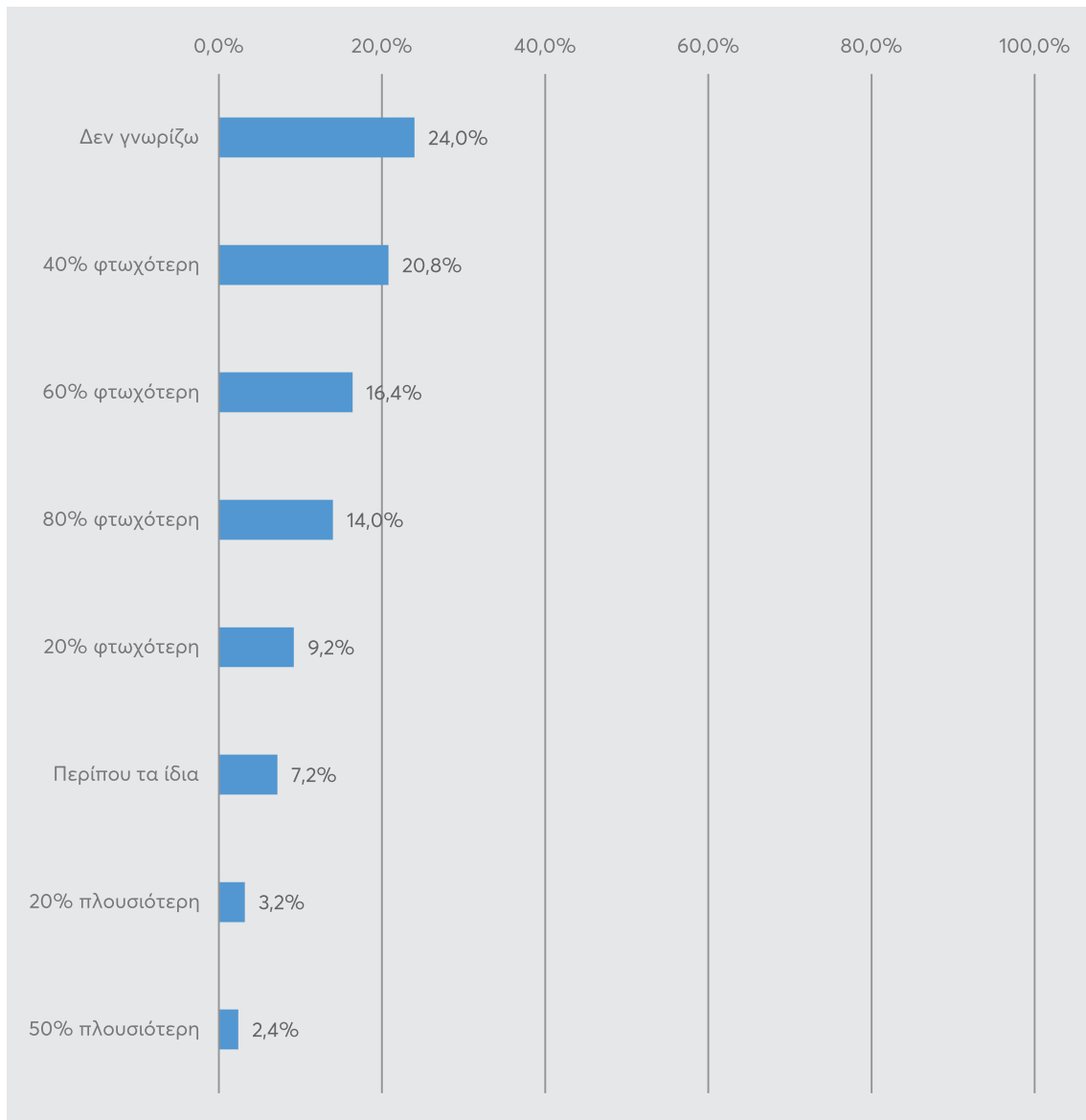
Ενότητα Γ: Τα αποτελέσματα του κομμουνισμού σε Ρωσία και Γερμανία

Στις επόμενες ερωτήσεις εξετάζουμε ευθέως τις γνώσεις των ατόμων για τα αποτελέσματα του κομμουνισμού.

Ποια ήταν η σχέση της αγοραστικής δύναμης του μέσου πολίτη της Δυτικής και της Ανατολικής Γερμανίας το 1992; Η ανατολική Γερμανία ήταν:

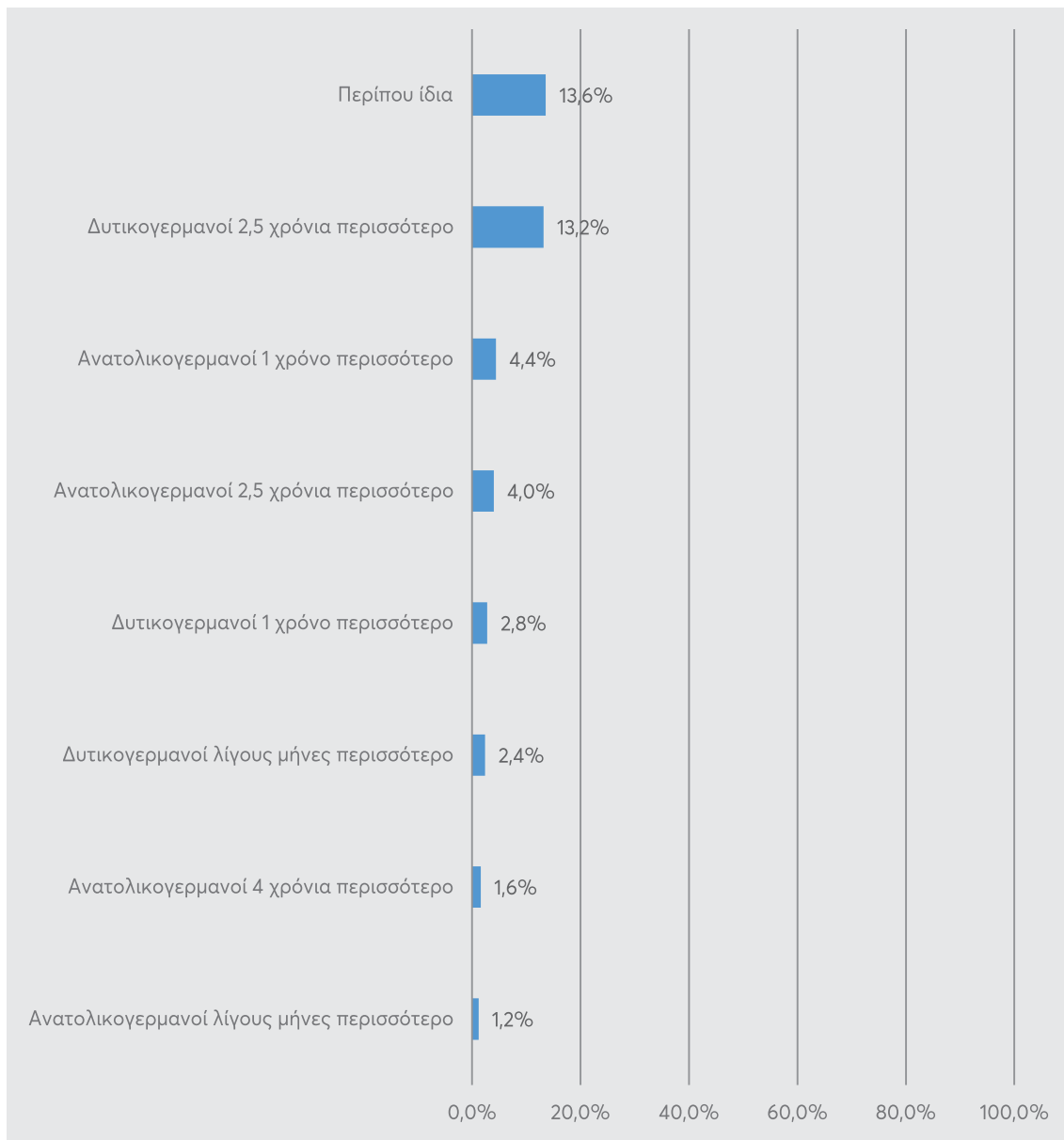

Ποια ήταν η σχέση της αγοραστικής δύναμης του μέσου πολίτη των ΗΠΑ και της Ρωσίας το 1992; Η Ρωσία ήταν:

Σχεδόν 1 στα 4 άτομα δεν έχει καμία γνώση για τα σχετικά εισοδήματα Ανατολής-Δύσης, και ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά (κάπου 16%) φαίνεται να θεωρούν ότι κομμουνιστικές χώρες είχαν περίπου το ίδιο εισόδημα ή 20% χαμηλότερο από αντίστοιχες δυτικές. Τα πραγματικά νούμερα, ακόμα και δεχόμενοι τα αμφισβητούμενα σοβιετικά στοιχεία, δείχνουν τις κομμουνιστικές χώρες να είχαν εισοδήματα έως και 80% χαμηλότερα.

Αν συγκρίνουμε τα χρόνια που περίμενε να ζήσει (προσδόκιμο επιβίωσης) ο μέσος Δυτικογερμανός και ο μέσος Ανατολικογερμανός το 1989, ποια ήταν η διαφορά τους;

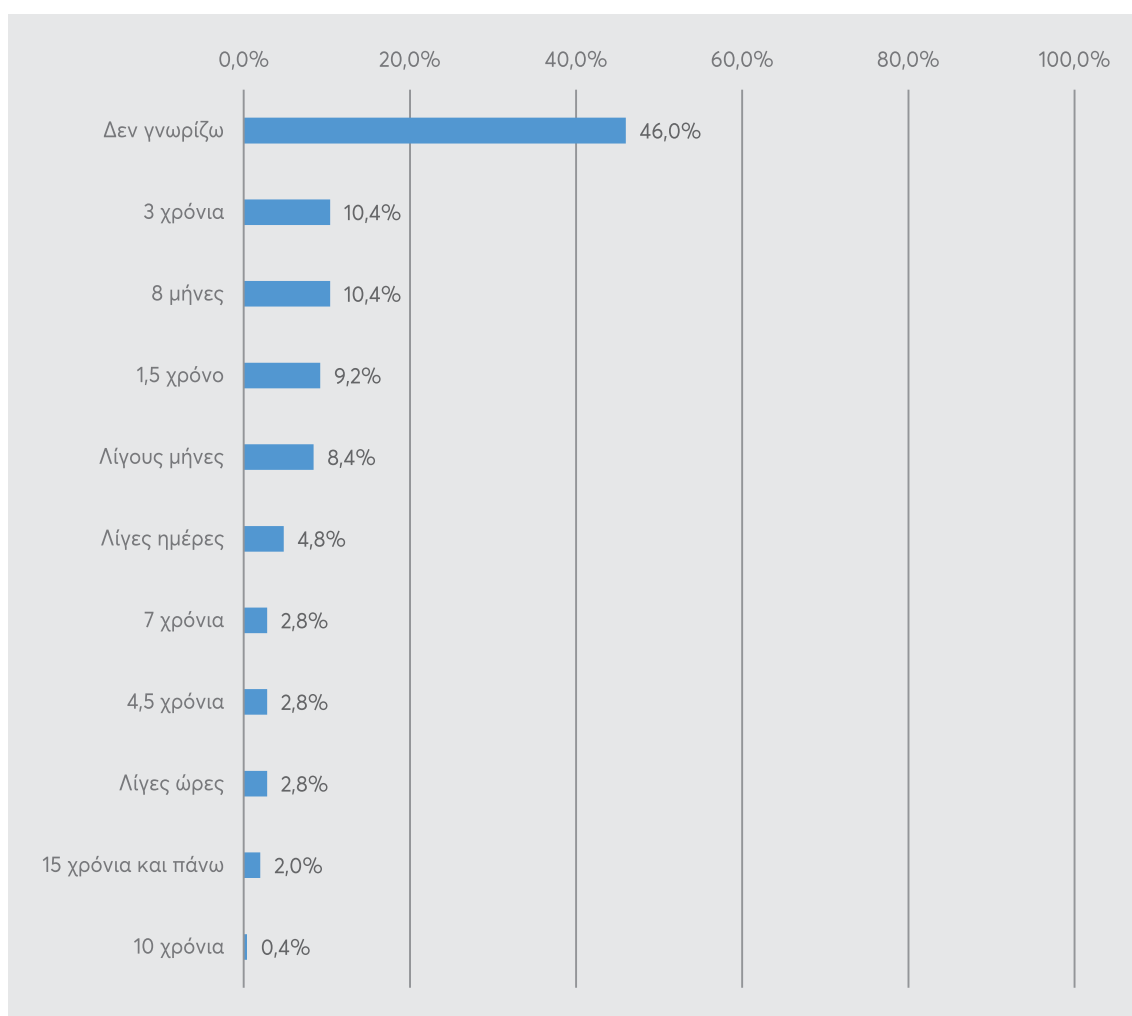

Σχετικά με το προσδόκιμο επιβίωσης, οι περισσότεροι ερωτώμενοι δεν γνωρίζουν, αλλά από όσους απαντούν, μεγάλο ποσοστό υπερτιμά την διαφορά στα 4 χρόνια, ενώ ήταν περίπου 2,5. Παραμένουν πάλι κάποιοι που θεωρούν ότι οι Ανατολικογερμανοί ζούσαν περισσότερο.

Ενότητα Δ: Ελλείψεις στα κομμουνιστικά καθεστώτα

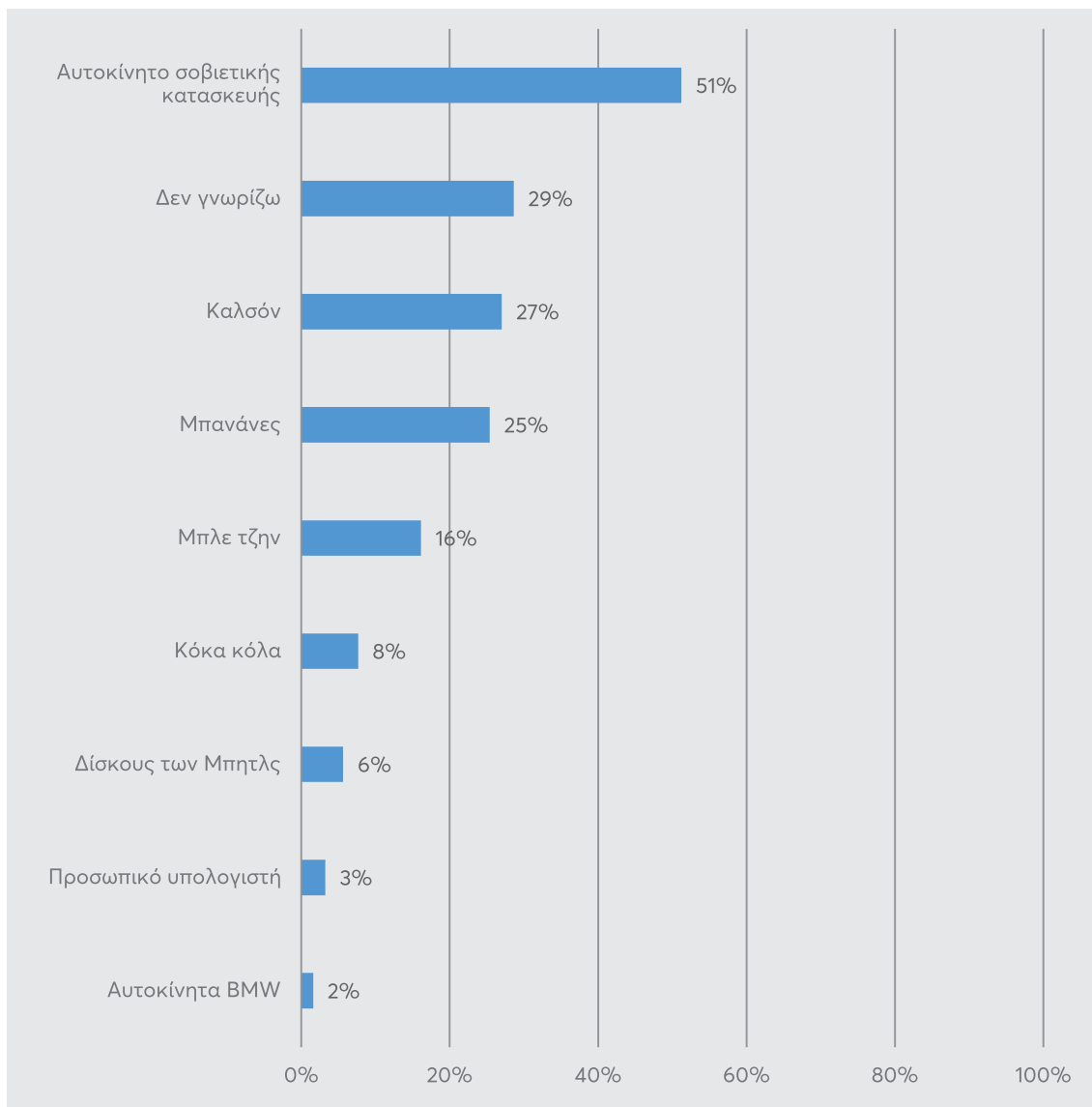
Ακόμα και για ανθρώπους που έζησαν τον κομμουνισμό, οι υλικές ελλείψεις που προκαλούσε ο κεντρικός σχεδιασμός μοιάζουν απίστευτες σήμερα. Η αναμονή για ένα ευτελέστατο ανατολικογερμανικό Τραμπαντ έφτανε τα 13 χρόνια. Όπως δείχνει το επόμενο γράφημα, ούτε 2,4% των ερωτηθέντων μπορούν να διανοηθούν ότι η αναμονή ξεπερνούσε την δεκαετία.

Ο μέσος πολίτης που αγοράζει ένα ανατολικογερμανικό αυτοκίνητο Τραμπάντ στο Βερολίνο πόσο χρόνο θα περίμενε για να το παραλάβει;

Δεν έλειπαν όμως μόνο αυτοκίνητα στα θύματα του κομμουνισμού, αλλά και σειρά καθημερινών απλών αντικειμένων. Η επόμενη ερώτηση είναι αποκαλυπτική

Ποια από τα ακόλουθα προϊόντα μπορούσε να αγοράσει ο μέσος πολίτης ελεύθερα στην Σοβιετική Ένωση το 1985 και να παραλάβει την ίδια μέρα;

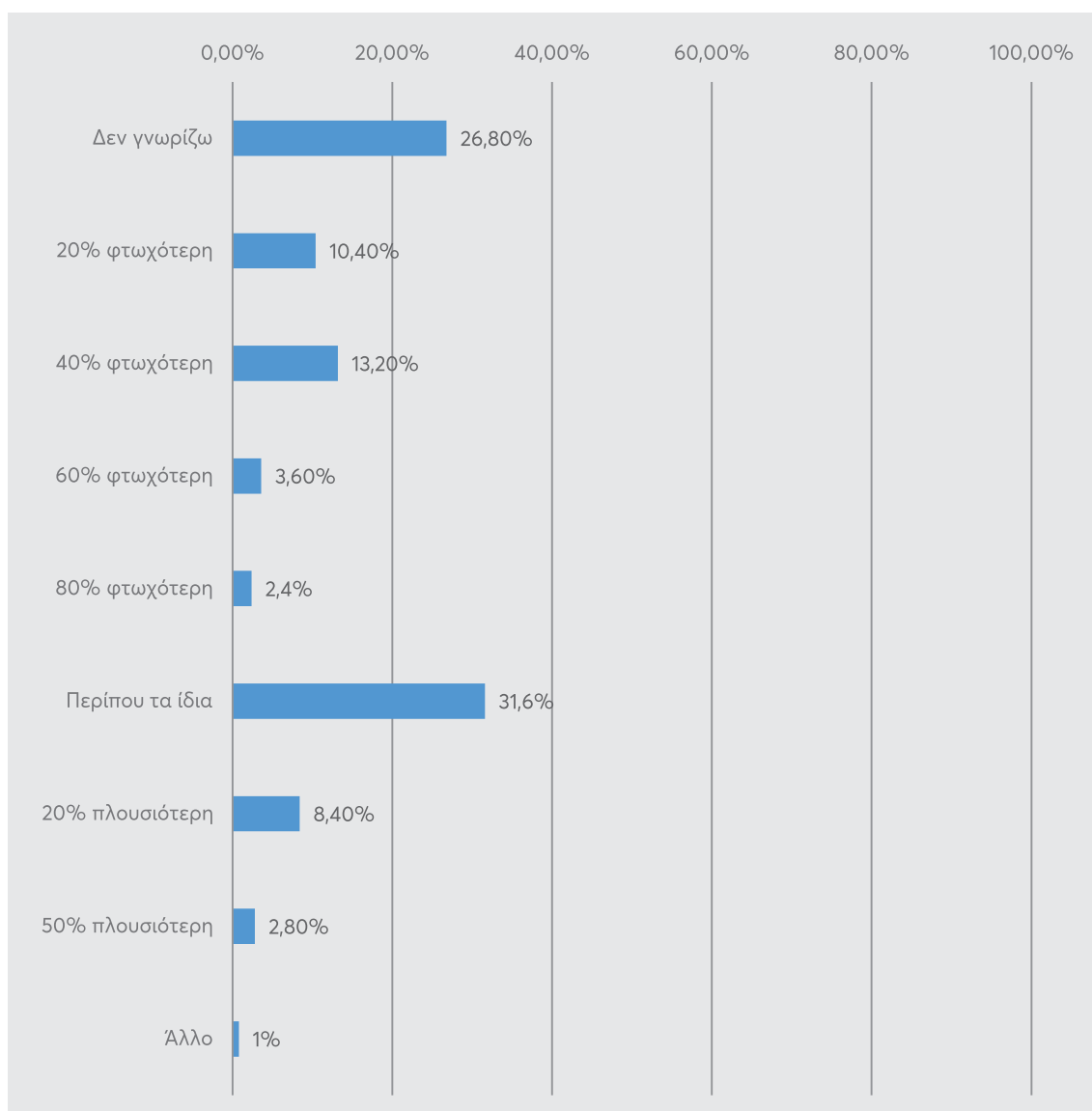

Η σωστή απάντηση (αν υποθέσουμε ότι τα καλσόν είναι ναύλον), είναι κανένα. Κάπου 50% των ερωτηθέντων όμως (και ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό όσων δεν δήλωσαν «δεν γνωρίζω») θεωρούν ότι το αυτοκίνητο σοβιετικής κατασκευής δεν ήταν πρόβλημα να βρεθεί. Επίσης πολύ έξω πέφτουν και για τόσο απλά προϊόντα όσο ένα μπλε τζιν, ή λίγες μπανάνες.

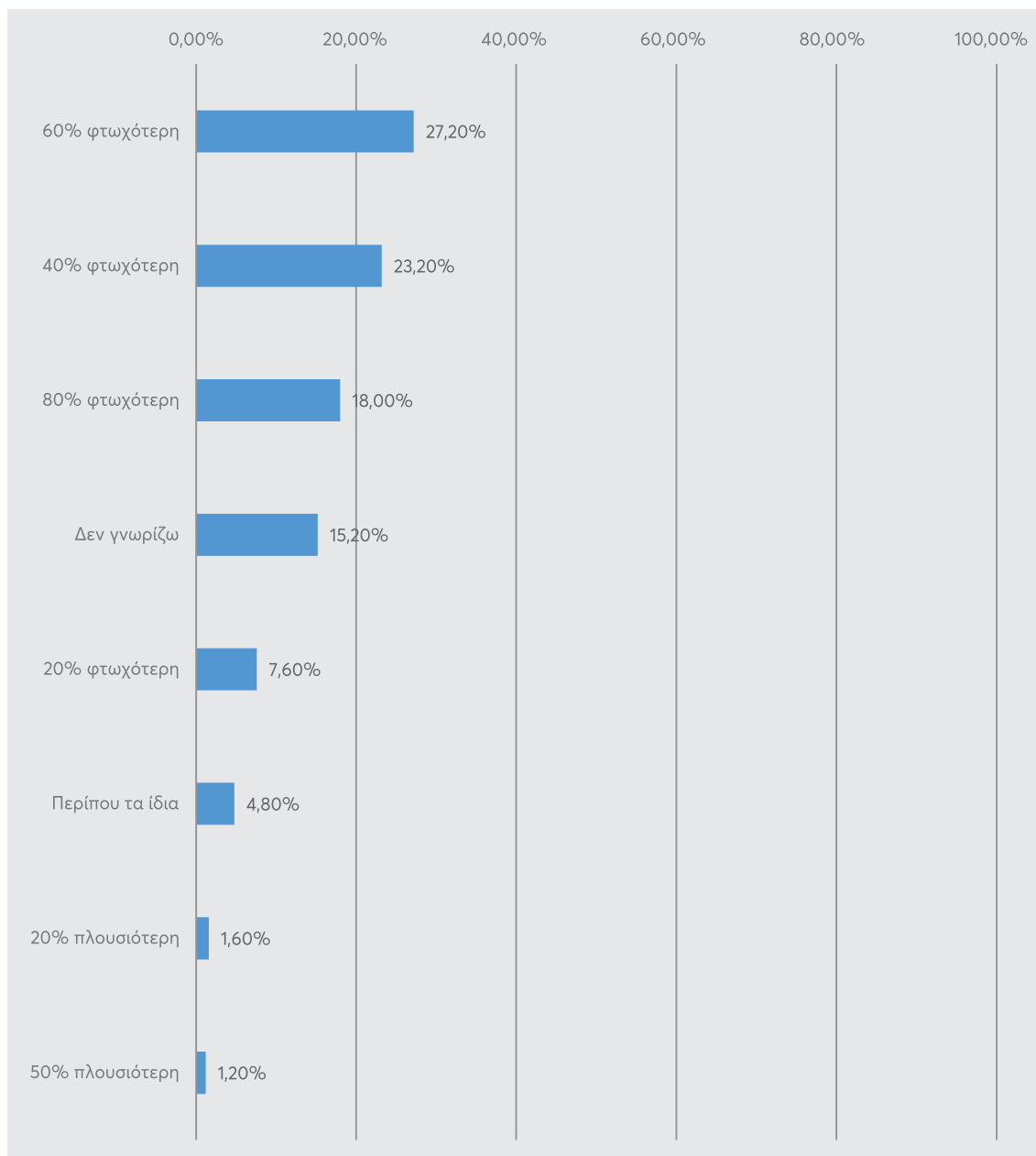
Ενότητα Ε: Σύγκριση Ελλάδας και Βουλγαρίας

Δίπλα στα σύνορα μας, π.χ. στην Βουλγαρία έγιναν επίσης πειράματα κομμουνισμού. Τι γνωρίζουμε για αυτά;

Ποια ήταν η σχέση της αγοραστικής δύναμης του μέσου πολίτη Ελλάδας και Βουλγαρίας το 1945; Η Βουλγαρία ήταν:

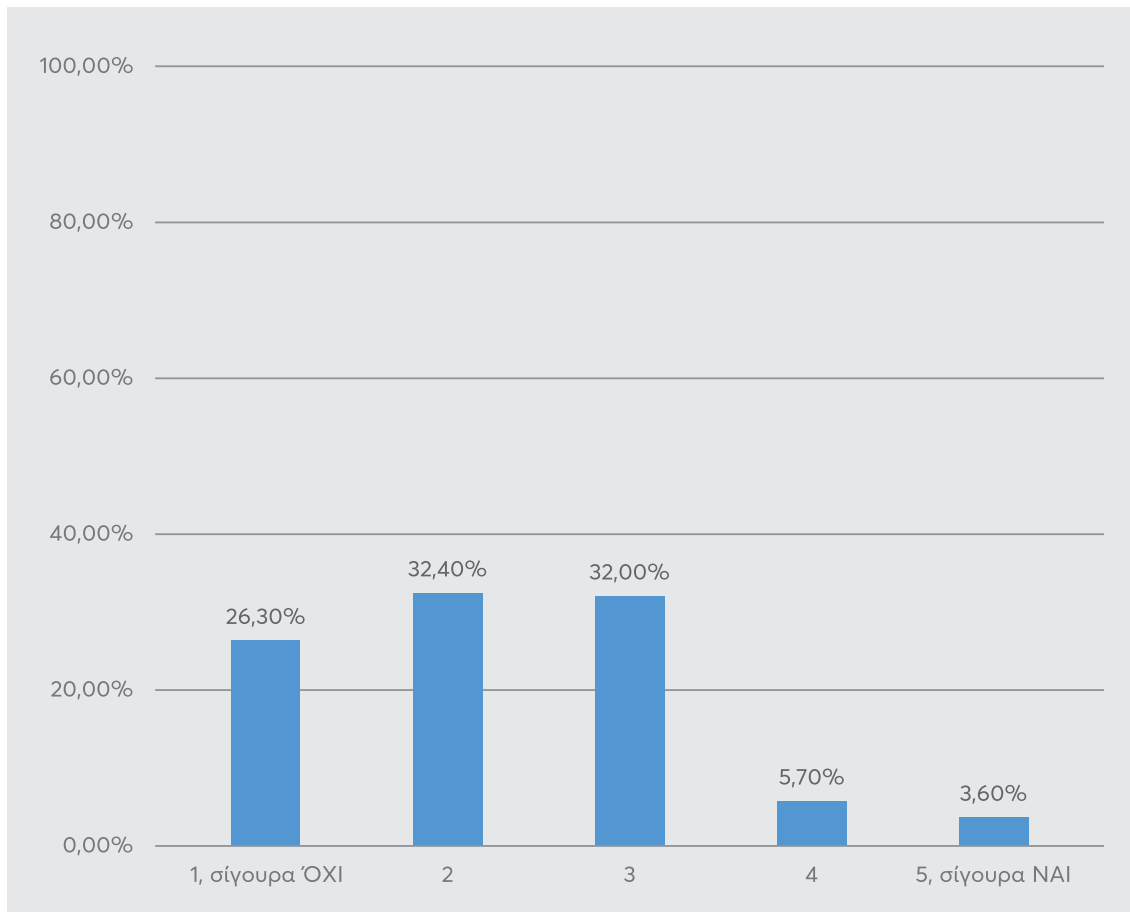

Ποια ήταν η σχέση της αγοραστικής δύναμης του μέσου πολίτη Ελλάδας και Βουλγαρίας το 1992; Η Βουλγαρία ήταν:

Η Βουλγαρία κυριολεκτικά καταστράφηκε από τον κομμουνισμό. Ενώ το 1945 ήταν πλουσιότερη της Ελλάδας (14% για την ακρίβεια), το 1992 η Ελλάδα είχε εντυπωσιακό προβάδισμα 242%! Ενώ έως και 60% των ερωτώμενων θυμούνται σχετικά καλά την αδυναμία της Βουλγαρίας το 1992, πολύ λίγοι μαντεύουν την σχετική της δύναμη το 1945. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πολλοί δεν γνωρίζουν ότι η Βουλγαρία υπήρξε κομμουνιστική, σημαίνει ότι δεν μπορούν να καταλάβουν πόσο καταστροφικά ήταν τα αποτελέσματα του κεντρικού σχεδιασμού σε μια γειτονική μας χώρα, άρα και τι θα είχε συμβεί στην δική μας χώρα αν δεν κέρδιζε το δυτικό στρατόπεδο. Αυτό φαίνεται και στην υποθετική ερώτηση που ακολουθεί.

Θα ήταν πλουσιότερη η Ελλάδα σήμερα αν είχε ενταχθεί στην ρωσική σφαίρα επιρροής μετά τον Β' ΠΠ; (Οι απαντήσεις κυμαίνονται από το 1: σίγουρα όχι, έως 5: σίγουρα ναι)³.

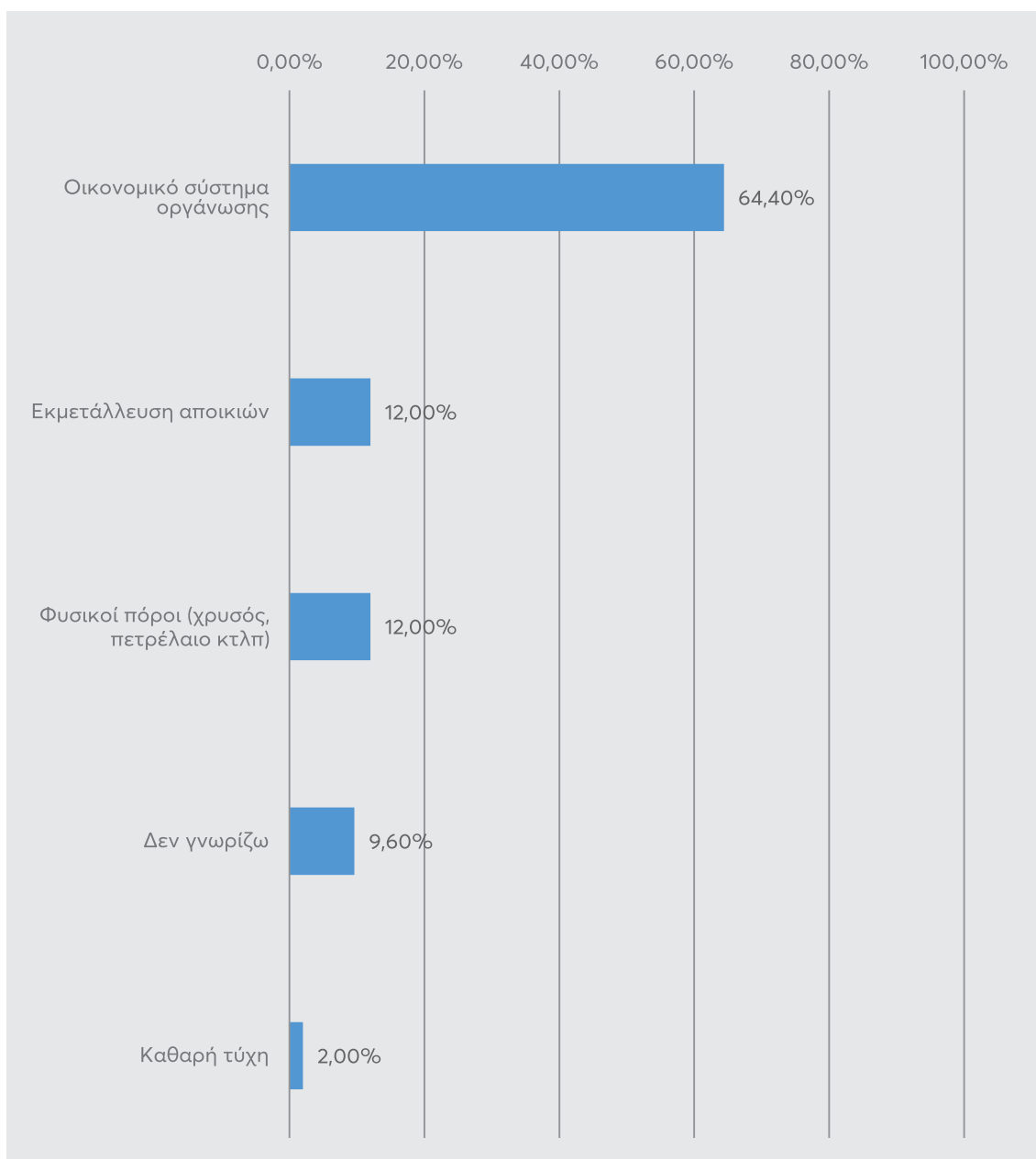
Ένα ογκώδες 40% των νέων Ελλήνων φαίνεται να πιστεύουν ότι η σοβιετική Ελλάδα θα ήταν περίπου ίδια με την σημερινή, ή ίσως και πλουσιότερη.

³ Να σημειωθεί πως στην πρώτη έκδοση ο άξονας του Γραφήματος ήταν αντεστραμμένος εκ παραδρομής. Κατ' επέκταση, έχουν διορθωθεί και τα αντίστοιχα ποσοστά στις σελίδες 5 και 23 σε 40% (από 60% που ήταν στην πρώτη έκδοση).

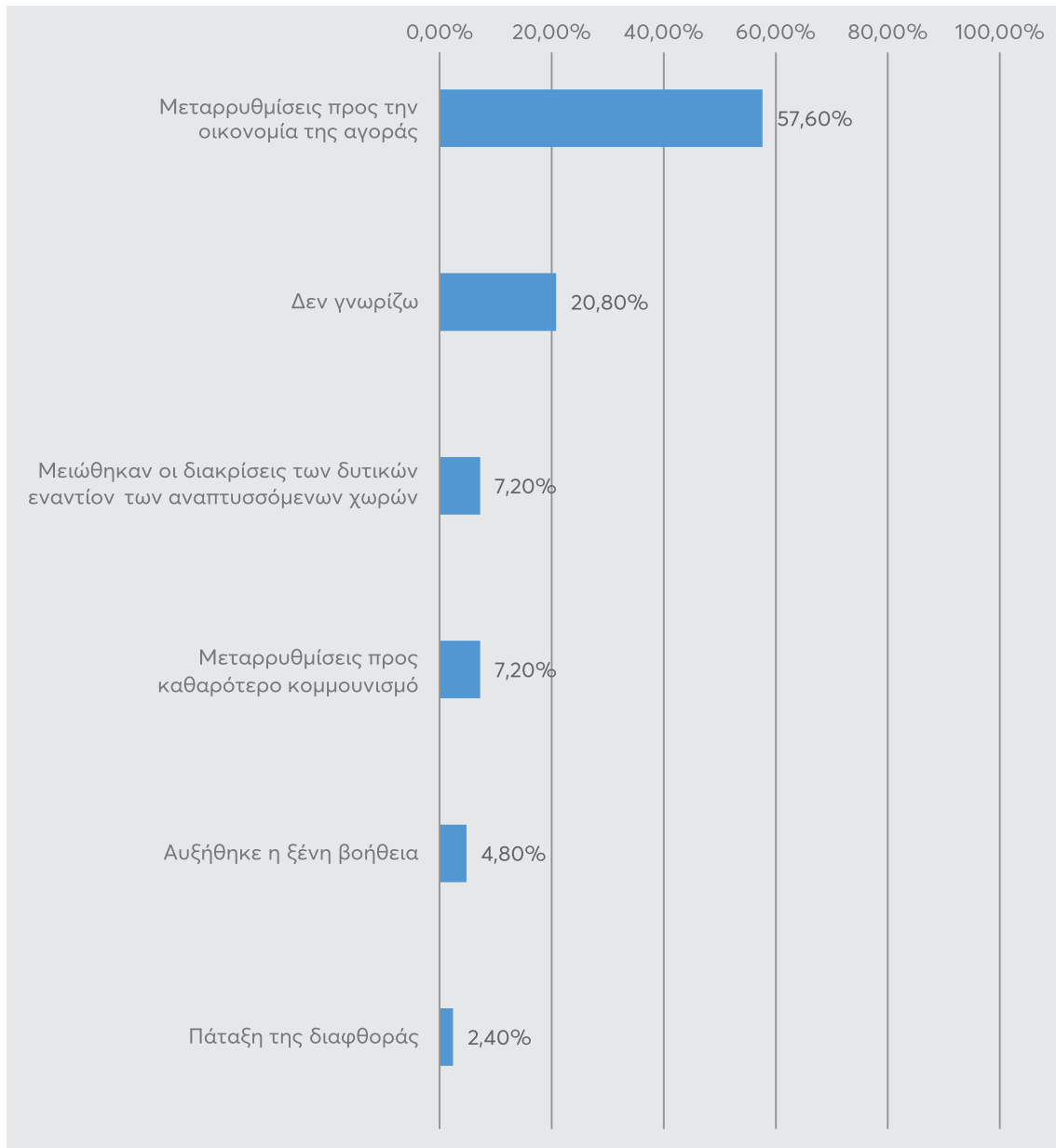
Ενότητα ΣΤ: Οικονομική Ανάπτυξη

Σε αυτό το σκέλος εξετάζουμε αν οι Έλληνες κατανοούν γιατί αναπτύσσεται μια χώρα ή όχι.

Το 1989 ο μέσος πολίτης των ΗΠΑ είχε 2,87 φορές υψηλότερη αγοραστική δύναμη από τον μέσο Ρώσο: Που οφείλεται αυτό;

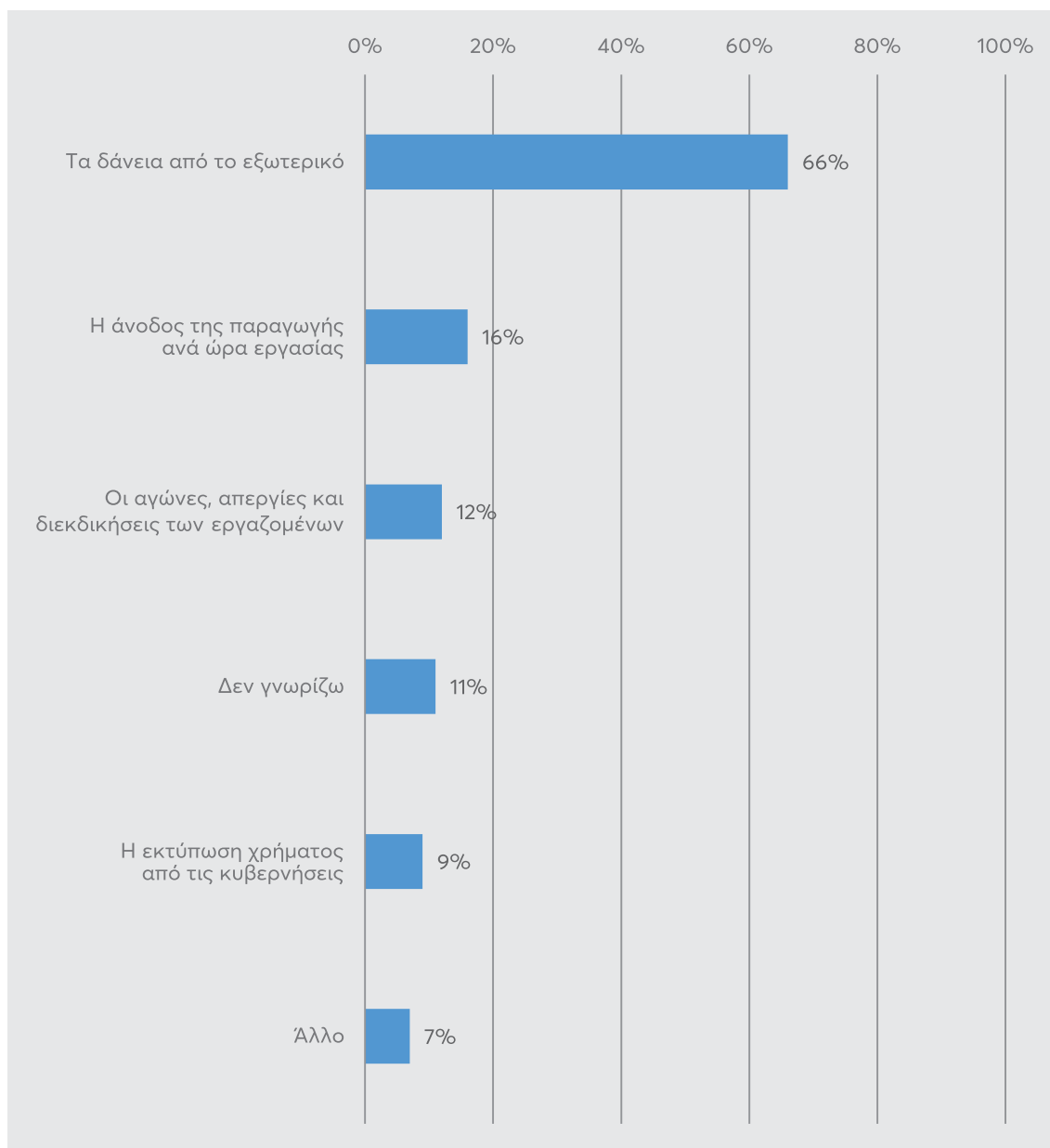

Η Κίνα αναπτύχθηκε οικονομικά την περίοδο 1978-1996 κατά 228% ταχύτερα από την περίοδο 1960-1978. Ποιος είναι ο σημαντικότερος λόγος;

Κάπου 2 στους 3 αναγνωρίζουν ότι η οικονομία της αγοράς φέρνει ανάπτυξη. Για τους άλλους μετράνε οι πρώτες ύλες ή ακόμα και οι αποικίες (τις οποίες οι ΗΠΑ δεν έχουν βέβαια). Τα αποτελέσματα αυτά μας έκαναν να αναρωτηθούμε τι αντίληψη έχουν οι νέοι για την ελληνική ανάπτυξη συγκεκριμένα, οπότε στο δεύτερο κύμα προσθέσαμε και την εξής ερώτηση.

Ποια είναι η πρωταρχική αιτία για την αύξηση των μισθών στην Ελλάδα από το 1900 έως το 2000;

Είναι εντυπωσιακό ότι μόλις 16% καταλαβαίνουν ότι μακροπρόθεσμα οι μισθοί ανεβαίνουν επειδή ανεβαίνει η παραγωγικότητα, ενώ η συντριπτική πλειονότητα (66%) θεωρεί ότι όλα είναι θέμα δανεικών. Σίγουρα, πολλοί επηρεάστηκαν από το γεγονός ότι μεγάλωσαν και πήγαν πανεπιστήμιο όσο η χώρα περνούσε κρίση χρέους, παρ' όλα αυτά είναι αξιοσημείωτο ότι δίνουν συνολικά μεγαλύτερο βάρος σε εξηγήσεις όπως «εκτύπωση χρήματος» και «αγώνες, απεργίες και διεκδικήσεις των εργαζομένων».

Ερωτήσεις επιβεβαίωσης

Στην οικονομική επιστήμη θεωρούμε πιο αξιόπιστες τις απαντήσεις των ατόμων όταν έχουν σαφή και ελεγχόμενα κίνητρα, δηλαδή πληρώνονται ανάλογα με την απόδοσή τους. Σε αυτή την περίπτωση όμως δεν ήταν επιθυμητό να έχουν κίνητρο απόδοσης οι ερωτώμενοι, γιατί θα τους ωθούσε να αναζητούν απαντήσεις από φίλους ή στο διαδίκτυο. Υπάρχουν όμως δύο ερωτήσεις επιβεβαίωσης.

Στην πρώτη εξετάζουμε αν τα άτομα δίνουν απλά τυχαίες απαντήσεις για να τελειώσει η έρευνα ταχύτερα και να λάβουν την πληρωμή, ρωτώντας αν ο πρόεδρος των ΗΠΑ λέγεται Μελανία Τραμπ. Στην δεύτερη εξετάζουμε αν τα άτομα έχουν πλήρη άγνοια ή απαντάνε απρόσεκτα, ρωτώντας τι γιορτάζουμε την 25η Μαρτίου. Και στα δύο ερωτήματα είχαμε συντριπτικά ποσοστά σωστών απαντήσεων (μόλις 1.6% λάθη στην πρώτη και 3,3% στην δεύτερη), που μας ενθαρρύνει να θεωρήσουμε ότι τα υπόλοιπα ερωτήματα απαντήθηκαν με ειλικρινή και σοβαρή πρόθεση.

Βασικά Συμπεράσματα

Πίστη στον κομμουνισμό: Ιδεοληψία ή άγνοια;

Μας ενδιαφέρει να δούμε εδώ αν η ισχύς της φιλο-κομμουνιστικής αριστεράς και η πίστη στον κεντρικό σχεδιασμό σε κάποιες κοινότητες στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα άγνοιας ή ιδεοληψίας. Θα κοιτάξουμε πώς συσχετίζονται οι λανθασμένες απαντήσεις με τις πολιτικές πεποιθήσεις των ατόμων, και άλλα χαρακτηριστικά τους. Για αρχή φτιάχνουμε έναν δείκτη άγνοιας, αθροίζοντας τα ακραία λάθη στις διάφορες ερωτήσεις καθαρών γεγονότων σχετικά με τον κομμουνισμό. Συμπεριλάβαμε: ποιες χώρες είχαν κομμουνισμό, γιατί χτίστηκε το τείχος και ποια ήταν η διαφορά εισοδημάτων το 1992 (σε αυτή την ερώτηση λάθος θεωρήθηκε μόνο η ακραία περίπτωση που ανατολική χώρα θεωρήθηκε πλουσιότερη από δυτική). Στα επόμενα σημεία, κοιτάμε πώς συσχετίζεται αυτός ο δείκτης με διάφορα μεγέθη.

Άγνοια & Πολιτικές πεποιθήσεις

Υπάρχει μια ελαφριά αρνητική συσχέτιση μεταξύ πεποιθήσεων (1: αριστερά, 10: δεξιά) και δείκτη άγνοιας, η οποία δεν είναι στατιστικά σημαντική (p-value: 0.14). Σε αυτό το μη-αποτέλεσμα κρύβεται το γεγονός ότι η σχέση άγνοιας-πε-

ποιθήσεων δεν είναι μονοτονική. Οι αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «δεξιοί», δηλαδή 7 έως 10 στην κλίμακα, κάνουν 2,3 λάθη κατά μέσο όρο, έναντι 2,9 των «αριστερών» (1 έως 4), μια διαφορά της τάξης του 26%. Τα περισσότερα λάθη όλων όμως, κάνουν οι κεντρώοι (5 και 6 στην κλίμακα): 3,5 κατά μέσο όρο. Μια πιθανή εξήγηση για την άγνοια των κεντρώων, είναι ότι ενδιαφέρονται λιγότερο για τέτοια θέματα και για αυτό δεν ενημερώνονται.

Άγνοια και κλάδος σπουδών

Πίνακας 1. Μέσος αριθμός λαθών και κλάδος σπουδών

Πεδίο	Μέσος αριθμός λαθών	Αριθμός ατόμων
Φιλοσοφία	1,8	16
Οικονομικά – Διοίκηση	2,7	34
Μαθηματικά – Φυσική – Χημεία	3,2	73
Άλλο	2,9	56
Πολυτεχνείο	3,2	29
Νομική	1,5	11

Εδώ υπάρχει μια σαφής τάση για περισσότερα λάθη στις τεχνικές επιστήμες, ενώ Φιλοσοφία και Νομική έχουν τα άτομα που κάνουν τα λιγότερα λάθη (με μικρό αριθμό συμμετεχόντων όμως). Οικονομικά και Διοίκηση, όπως πάντα, στο ενδιάμεσο.

Άγνοια και Επίπεδο εκπαίδευσης

Κοιτώντας το τελευταίο απολυτήριο/πτυχίο του ατόμου, η τάση είναι απολύτως ξεκάθαρη, για λιγότερα λάθη όσο υψηλότερο το επίπεδο.

Πίνακας 2. Μέσος αριθμός λαθών και επίπεδο εκπαίδευσης

Πεδίο	Μέσος αριθμός λαθών	Αριθμός ατόμων
Λύκειο	3,5	65
ΤΕΙ	3,2	14
ΑΕΙ	2,8	106
Μεταπτυχιακό	2,5	59
Διδακτορικό	2,25	4

Ας σημειωθεί ότι σε κανένα από τα προηγούμενα σημεία δεν μπορούμε να αναλύσουμε την αιτιότητα. Μπορεί κάποιος να είναι αριστερός επειδή έχει άγνοια περί κομμουνισμού, ή να επιλέγει να αγνοεί τα προβλήματα του κομμουνισμού

επειδή είναι αριστερός. Μπορεί κάποιος να κάνει λιγότερα λάθη (που σημαίνει καλύτερες γνώσεις και μνήμη) επειδή έχει ανώτερο πτυχίο, ή να προχώρησε σε ανώτερο πτυχίο επειδή μελετάει καλά και έχει καλή μνήμη. Μια ανάλυση αιτιότητας θα πρέπει να περιμένει για επόμενη φάση της έρευνας, σε μεγαλύτερο βάθος.

Ηλικία και άγνοια

Οι συσχετίσεις με την ηλικία θέλουν προσοχή γιατί συγχέονται αλλαγές μεταξύ γενεών (κοορτών) και μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών σταδίων στο ίδιο άτομο. Αν συγκρίνουμε π.χ. τις συντηρητικές απόψεις των σημερινών 20ηδων και 50ηδων, θα αναμειγνύονται δύο επιδράσεις: ο άνθρωπος όσο μεγαλώνει συντηρητικοποιείται, αλλά και είναι πιθανό όταν μεγάλωναν οι σημερινοί 50ηδες να ήταν πιο συντηρητική η κοινωνία. Αυτό που βλέπουμε όταν συγκρίνουμε σημερινούς 20δες και 50ηδες είναι το συνολικό αποτέλεσμα και των δύο επιδράσεων.

Έχοντας υπόψιν αυτά, ο βαθμός συσχέτισης του έτους γέννησης με τον δείκτη άγνοιας είναι 0.2 και στατιστικά σημαντικός ($p\text{-value} < 0.01$). Αυτό σημαίνει ότι οι σημερινοί νέοι έχουν ισχυρότερη άγνοια από τους μεγαλύτερους, τουλάχιστον όσον αφορά τις ηλικίες 18 έως 40 περίπου.

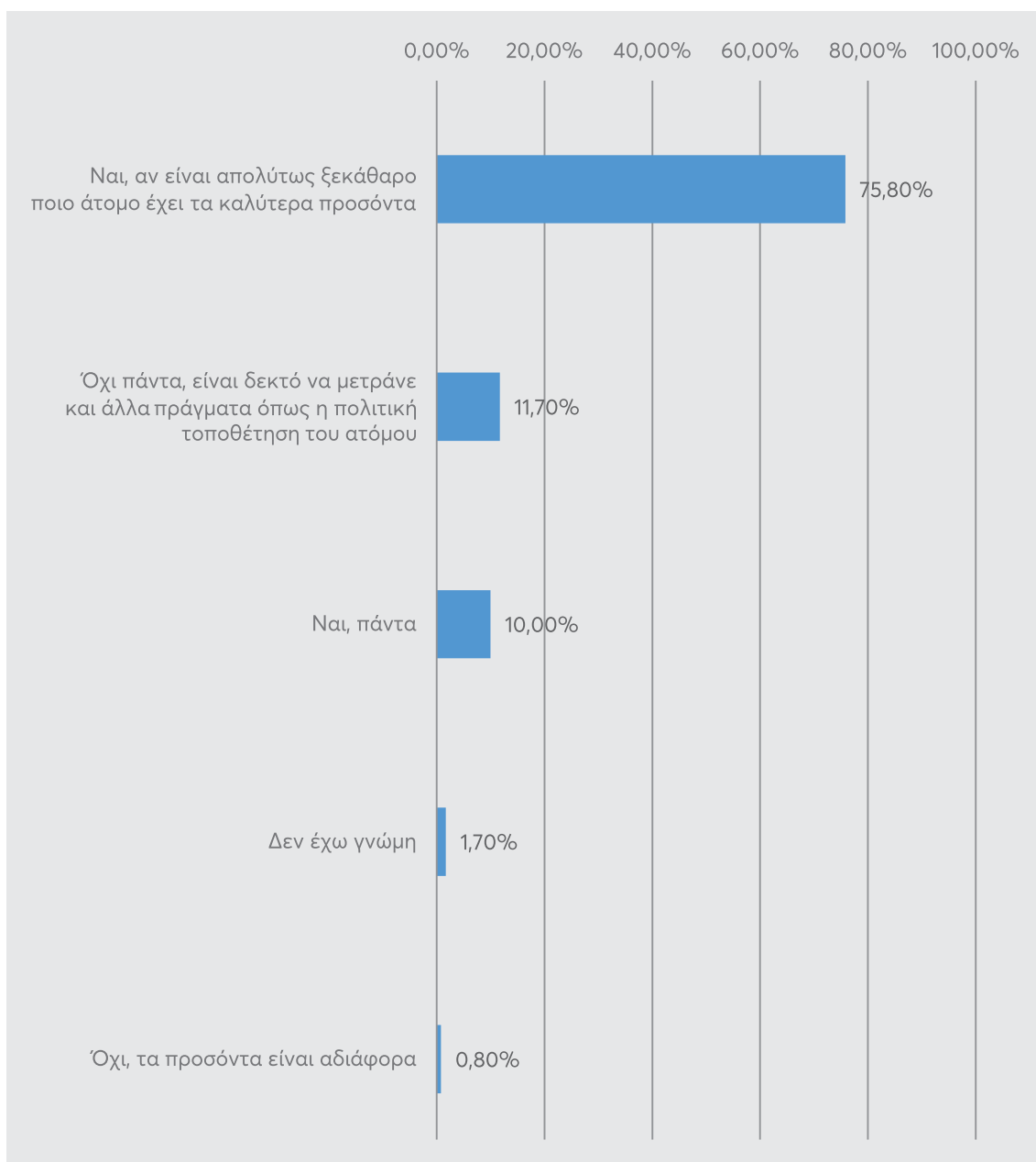
Επίλογος

Μελετήσαμε τις γνώσεις των νέων Ελλήνων σχετικά με τον κομμουνισμό και τα οικονομικά συστήματα γενικότερα. Βρίσκουμε ανησυχητικά υψηλά ποσοστά άγνοιας, ακόμα και για την πρόσφατη ιστορία γειτονικών μας χωρών. Η άγνοια επεκτείνεται και στην ερμηνεία των γεωπολιτικών γεγονότων που συνέβησαν μετά τον Β ΠΠ, με λίγους να κατανοούν βαθιά πώς παράγεται ο πλούτος στις δυτικές χώρες και ποιος είναι ο ρόλος των ελεύθερων αγορών. Τέλος, βρίσκουμε ότι το σύνολο της άγνοιας των νέων, ιστορική και οικονομικοπολιτική, συσχετίζεται με στήριξη στον κομμουνισμό και ακραία αριστερές οικονομικές ιδέες. Αν και χρειάζεται περαιτέρω μελέτη, πιθανολογούμε ότι η διδασκαλία του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα στα σχολεία είναι απαραίτητη για να μειωθεί η άγνοια σχετικά με τόσο σημαντικά ζητήματα, και να μειωθεί η παράλογα υψηλή στήριξη που βλέπουμε στην Ελλάδα, σε αποτυχημένα οικονομικά συστήματα.

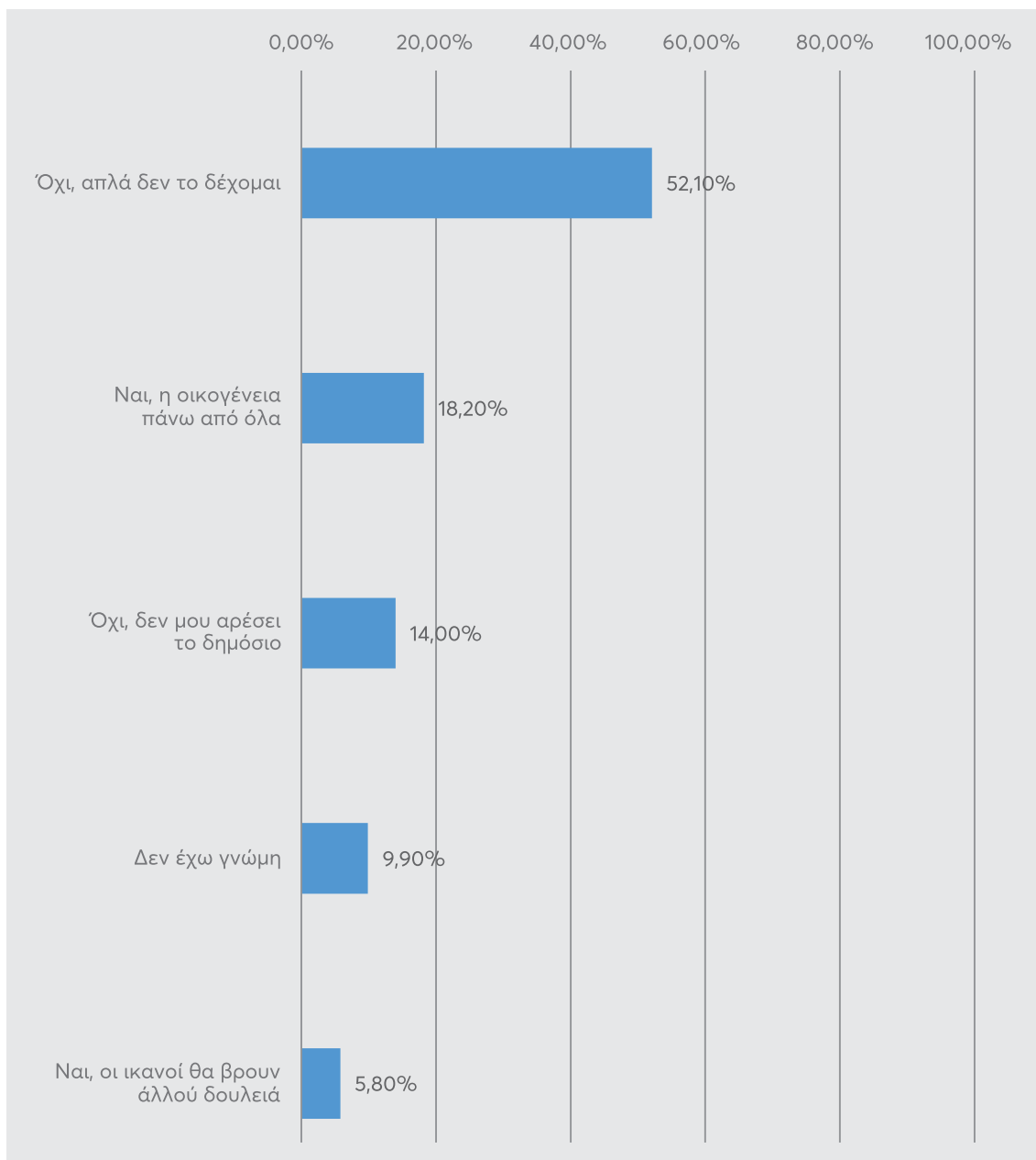
Παράρτημα

Στο δεύτερο κύμα της έρευνας προσθέσαμε δύο ερωτήσεις για να μελετήσουμε το φαινόμενο της διαφθοράς στην Ελλάδα και αναξιοκρατίας στο δημόσιο. Είναι από τα φαινόμενα που όλοι δηλώνουν πως απεχθάνονται, αλλά για κάποιον λόγο επιβιώνει δεκαετίες.

Πιστεύετε ότι το κράτος πρέπει να προσλαμβάνει σε κάθε θέση τα άτομα με τα καλύτερα προσόντα;

Έστω ότι έχετε μια κόρη που μόλις τελείωσε σπουδές σε ΑΕΙ. Ενώ έχει ικανότητες άνω του μετρίου, δεν βρίσκει δουλειά. Σας προτείνουν να διοριστεί νόμιμα σε θέση ευθύνης στο ελληνικό δημόσιο, χωρίς ΑΣΕΠ ή άλλο διαγωνισμό. Θα δεχόσασταν να προτιμηθεί από άτομο με παρόμοιο ιστορικό, που έχει σαφώς υψηλότερες ικανότητες;

Στην πρώτη ερώτηση λοιπόν, θεωρητικά μόλις 12% δέχονται να μετράνε παράγοντες όπως οι πολιτικές πεποιθήσεις και κανείς δεν δέχεται να μετράνε οι γνωριμίες. Στην δεύτερη ερώτηση, τι θα έκαναν στην πράξη, 24% θα επιτρέπανε στην κόρη με τις υποδεέστερες ικανότητες να πάρει την θέση, μόνο και μόνο χάρη σε γνωριμία! Επιπλέον, 10% δεν γνωρίζουν τι θα έκαναν, σε αντίθεση με 2% που δήλωσαν «δεν γνωρίζω» στην πρώτη ερώτηση. Ουσιαστικά, στην θεωρία όλοι δηλώνουν πως είναι κατά της οικογενειοκρατίας, αλλά στην

πράξη κάπου 34% οπισθοχωρούν από τις διακηρυγμένες αρχές τους. Ας σημειωθεί ότι και η δεύτερη ερώτηση δεν είναι πραγματικά «στην πράξη» – έχει στοιχείο υποθετικότητας. Είναι σίγουρο ότι αν αυτά τα άτομα βρισκότουσαν πραγματικά στην θέση να βοηθήσουν την κόρη τους παραβιάζοντας κάποιες αφηρημένες αρχές, τα ποσοστά θα ήταν ακόμα χειρότερα.

Το συμπέρασμα είναι ότι η οικογενειοκρατία καλά κρατάει στην Ελλάδα. Όσο και αν ακούγονται συνθήματα υπέρ της αξιοκρατίας από όλες τις πλευρές, για πολλούς συμπολίτες μας, όταν έρχεται η ώρα της πράξης, οι αρχές πάνε περίπατο. Και εκεί που οι πολίτες δεν μπορούν να σέβονται βασικές αρχές, το κράτος δεν έχει καμία ελπίδα να τις εφαρμόσει.

ΚΕΦΪΜ
Μάρκος Δραγούμης

Στέγη Μάρκου Δραγούμη
Μαιζώνος 38, Αθήνα
Τ: +30 210 5238373

www.kefim.org

info@kefim.org

[facebook.com/kefim.org](https://www.facebook.com/kefim.org)

twitter.com/kefimgr

[youtube.com/kefimgr](https://www.youtube.com/kefimgr)